

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) अत्र दशानां प्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत।

1x10= 10

1. ब्रह्मक्षत्रशब्दाभ्यां किं गृह्यते?
2. उपनिषद् इति शब्दस्य का निरुक्तिः?
3. परार्थं नाम किम्?
4. "उत्तिष्ठत जाग्रत....." (पूरयत।)
5. जीवात्मनोः छायातपवत् वैलक्षण्यं किन्निमित्तम्?
6. कुशलानुशिष्टः इत्यस्य कोर्थः?
7. "ऋतम् पिबन्तौ" इत्यत्र द्विवचनं केन न्यायेन ?
8. "अर्थेभ्यश्च परं मनः" इत्यत्र मनःशब्दवाच्यं किम् ?
9. नचिकेतसः प्रथमवरविषयकं मन्त्रं लिखत।
10. "साम्पराय" शब्दस्य यथाभाष्यमर्थं वर्णयत।
11. "दन्द्रम्यमाणा" शब्दस्य कः अर्थः?
12. प्रतीक्षा नाम का?

B) एषु पञ्चानाम् समाधानं कुरुत।

3x5= 15

1. प्रस्थानत्रयं किमिति व्याख्यात।
2. आत्मनः केवलोपदेशगम्यत्वं नानुमानादीति व्याख्यात।
3. श्वोभावा मर्त्यस्य इत्यादि मन्त्रं व्याख्यात।
4. नचिकेतसः तृतीयवरविषयं व्याख्यात।
5. "यमेवैष वृणुते तेन लभ्यः" इत्यादि मन्त्रभागं निरूपयत।
6. आत्मज्ञानफलप्रशंसनं कुरुत।
7. देवैरत्रापि विचिकित्सितमित्यादि मन्त्रं प्रतिपादयत।

C) एतेषु त्रयाणामुत्तरं लिखत।

5x3 = 15

1. ऊर्ध्वमूलोऽवाक्शाखः इत्यादि-मन्त्रसाहाय्येन संसारवृक्षं वर्णयत।
2. आत्मज्ञानस्य दुर्लभतां गमयत।
3. "एको वशी" इत्यादि मन्त्राभ्यां आत्मज्ञसुखस्य शान्तेश्च शाश्वततां गमयत।
4. "यस्तु विज्ञानवान् भवति....." इत्यादि मन्त्रैः विज्ञानवतः अविज्ञानवतः च भेदं प्रदर्शयत।
5. पराञ्चि खानि इत्यादि मन्त्रार्थं विशदयत।

D) द्वयोः एकस्योत्तरं लिखत।

10x1 = 10

1. श्रेयःप्रेयोविवेकः।
2. आत्मनो गुहाप्रवेशश्रुतिं समुल्लिख्य सम्यग् व्याख्यानं कुरुत।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) अत्र द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. चतुर्विधं कर्मफलं किम्?
2. के कथमात्मानं घ्नन्ति?
3. सम्भूत्युपासनायाः किं फलम्?
4. "ईशा वास्यमित्यादयो मन्त्राः कर्मस्वविनियुक्ताः" किं कारणम्?
5. "असुर्या नाम लोकाः" कुतः?
6. कर्माणि कुत्र सन्ततानि?
7. पाञ्चभक्तिकमित्यस्य कोऽर्थः?
8. ब्रह्मविद्या कस्यां विद्यायामन्तर्भवति?
9. ऊर्णनाभिदृष्टान्तः कः?
10. "सर्वज्ञः सर्ववित्" इत्यस्यार्थः कः?
11. अग्निहोत्रस्य किं फलम्?
12. कथं ब्राह्मणो निर्वेदमायात्?

B) अधः सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. न कर्म लिप्यते नरे।
2. तत्र को मोहः कः शोकः।
3. हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम्।
4. दिव्यो ह्यमूर्तः पुरुषः।
5. अरा इव रथनाभौ संहता यत्र नाड्यः।
6. परीक्ष्य लोकान् कर्मचितान् ब्राह्मणः।
7. भिद्यते हृदयग्रन्थिः।

C) एषु पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. ज्ञानकर्मणोः समुच्चयानुपपत्तिः।
2. ईशोपनिषद्दिशा मोक्षस्वरूपम्।
3. मुण्डकभाष्यदिशा ब्रह्मस्वरूपविचारः।
4. चित्तशुद्धिसाधनं, मोक्षसाधनानि च।
5. ओङ्कारोपासनं, तत्त्वसाक्षात्कारफलं च॥

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. ईशावास्यभाष्यदिशा परमात्मनः सविशेषनिर्विशेषस्वरूपं वर्णयत।
2. मुण्डकभाष्यमधिकृत्य मुमुक्षुगुणान् समन्त्रं व्याख्यात।

SK-102 ईशमुण्डकोपनिषद्भाष्यम्

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. असुर्या नाम .. इत्यादिना किमर्थम् अविदुषः निन्दा क्रियते?
2. शौनकः कं विधिवदुपसन्नः पप्रच्छ?
3. ज्ञानकर्मणोः समुच्चयासम्भवे हेतुः कः?
4. ब्रह्मणोऽभिन्ननिमित्तोपादानत्वे दृष्टान्तः कः?
5. असम्भूतिपदेन किमभिप्रेतम्?
6. का नाम क्रममुक्तिः?
7. पुरुषः कथं जिजीविषेत्?
8. धीरशब्दार्थः भाष्यदिशा कः?
9. विद्ये द्वे के भवतः?
10. आत्मा केन न लभ्यः?
11. किन्निष्ठा ब्रह्मविद्या मोक्षसाधनम्?
12. ज्ञानकर्मविरोधे किं कारणम्?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. सम्भूतिं च विनाशं च।
2. वायुरनिलममृतम्।
3. कुर्वन्नेवेह कर्माणि।
4. यद्भूतयोनिं परिपश्यन्ति धीराः।
5. परीक्ष्य लोकान् कर्मचितान्।
6. मनोमयः प्राणशरीरनेता।
7. वेदान्तविज्ञानसुनिश्चितार्थाः।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3= 15

1. कर्मनिष्ठाविचारः।
2. ईशावास्यदिशा मोक्षसाधनविमर्शः।
3. मुण्डकानुसारं ब्रह्मस्वरूपविचारः।
4. परापरविद्याविषयविमर्शः।
5. मुण्डकानुसारं विद्यासंप्रदायविचारः।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. ईशावास्योपनिषद्विशा मोक्षस्वरूपं वर्णयत।
2. ज्ञानकर्मसमुच्चयं शाङ्करभाष्यावलोकनेन खण्डयत।

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) अत्र दशानां प्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत- **1x10=10**

1. ऋषिस्मरणं किमर्थम्?
2. "ज्ञानमुत्पद्यते पुंसां....." पूरयत।
3. माहात्म्यस्यग्रहणं किमर्थम्?
4. "मातृदेवो भव" इत्यस्य विग्रहं प्रदर्शयत।
5. धाशब्दः किंवचनः?
6. "अहं वृक्षस्य रेरिवा" इत्यत्र रेरिवा शब्दस्य कः अर्थः?
7. जिह्वा मे मधुमत्तमा इत्यत्र मधुमत्तमा इत्यस्य कोर्थः?
8. यो हि गुर्वादीनुपचरति स ..... इत्युच्यते। पूरयत।
9. आकाशे कः गुणः?
10. आकाशलक्षणं किम्?
11. किमर्थं ब्रह्मविद्या प्रस्तूयते?
12. ब्रह्मणः ज्ञानकर्तृत्वे को दोषः?

B) एषु पञ्चानाम् समाधानं कुरुत।

3x5=15

1. "शं नो मित्र" इत्यादि मन्त्रं व्याख्यात।
2. विज्ञानमयकोशस्य स्वरूपं वर्णयत।
3. भूमात्वप्रतिपादकश्रुतेः यथाभाष्यं प्रसङ्गमुद्धृत्य तात्पर्यं लिखत।
4. ओङ्कारोपासनं प्रदर्शयत।
5. अन्नमयकोशस्य महिमानं वर्णयत।
6. शीक्षाध्यायं निरूपयत।
7. लयक्रमं प्रदर्श्य व्याख्यात।

C) एषु त्रयाणामुत्तरं लिखत -

5x3=15

1. "सर्वेस्मै देवा बलिमावहन्ति" इत्यादि वाक्यं ससन्दर्भं समालोचयत।
2. सृष्टिक्रमं यथाक्रमं प्रदर्शयत।
3. प्राणमयकोशस्य स्वरूपं प्रदर्श्य महिमानं वर्णयत।
4. ऋतादि शुभकर्मसापेक्षतां गमयत।
5. ब्रह्मीभूतस्य विदुषः ऐश्वर्यं गमयत।

D) एकस्योत्तरं लिखत -

10x1=10

1. ब्रह्मणः आनन्दस्वरूपत्वं अवगमय्य ब्रह्मज्ञस्य निर्भयत्वं दर्शयत।
2. मोक्षसाधनमीमांसां कृत्वा ज्ञानकर्मसमुच्चयनिरासं कुरुत।

कालावधिः- होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः- 50

A) अत्र दशानाम् प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत।

1x10= 10

1. पूरयत – “सर्वभूतेषु येनैकम्...॥”
2. पूरयत – “न तदस्ति पृथिव्यां...॥”
3. पूरयत – “एतान्यपि तु...॥”
4. पूरयत – “ममैवांशो...॥”
5. पूरयत – “मयि चानन्ययोगेन...॥”
6. अमानित्वादिकं ज्ञानमिति कस्मादुच्यते?
7. कर्मचोदना का?
8. सांख्यशब्दस्य किं व्याख्यानम्?
9. कर्मफलत्यागः कथं भगवता संन्यास उच्यते?
10. सात्त्विकं सुखं किम्?
11. तत्त्वज्ञानार्थदर्शनं कस्मात् ज्ञानसाधनेषु गृह्यते?
12. ऊर्ध्वमूलमित्यत्र मूलं किम्?

B) एतेषु पञ्च समाधत्त।

3x5= 15

1. “अनिष्टमिष्टम्...” – प्रपूर्य तात्पर्यं लिखत।
2. “ज्ञेयं यत्तत्...” – प्रपूर्य तात्पर्यं लिखत।
3. “क्षेत्रज्ञं चापि...” – प्रपूर्य तात्पर्यं लिखत।
4. क्षेत्रोपन्यासे श्रीभगवता वैशेषिकमतं कथं खण्डितम्?
5. त्यागे भगवतो निश्चितमुत्तमं च मतं किम्?
6. पञ्चदशाध्यायारम्भे हेतुः कः?
7. ब्राह्मणक्षत्रियविशामित्यादिगीताभागस्य आरम्भहेतवः के?

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. सर्वक्षेत्रेषु एक एवेश्वर इति सिद्धान्तम् पूर्वपक्षी कथं दूषयति?
2. अविद्यात्रैविध्यं विलिख्य संसारवृक्षं वर्णयत।
3. सात्त्विकं त्यागं निरूपयत।
4. कर्मणाम् पञ्च हेतून् सश्लोकं व्याख्यात।
5. परमार्थसंन्यासः कः?

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. ज्ञानसाधनानि यथाग्रन्थं व्याख्येयानि।
2. दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोस्तुल्यत्वात् देहधर्माः ज्ञातुरात्मनो भवन्तीति पक्षः तत्खण्डनञ्च।

SK-132 ब्रह्मसूत्रभाष्यम् 1.3-4

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. द्युभ्वाद्यधिकरणे कति सूत्राणि सन्ति? एकमुदाहरत।
2. जीवघनो नाम कोऽर्थः?
3. भूमाधिकरणस्य संशयः कः?
4. ब्रह्मसूत्रस्य प्रथमाध्यायतृतीयपादः किमर्थं प्रवर्तते?
5. कम्पनाधिकरणस्य विषयवाक्यं किम्?
6. शूद्रस्य विद्यानधिकारे मुख्यं कारणं किम् ?
7. सुषुप्तौ जीवेश्वरयोः भेदे किं प्रमाणम्?
8. आनुमानिकाधिकरणे कः पूर्वपक्षः?
9. सिद्धान्ते दहरशब्दार्थः कः?
10. सुषुप्तेः किं लक्षणम्?
11. ब्रह्मणः जगदुपादानत्वे किं प्रमाणम्?
12. भाष्ये भूमाशब्दः कथं व्याख्यातः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. सूक्ष्मं तु तदर्हत्वात्।
2. अवस्थितेरिति काशकृत्स्नः।
3. आत्मकृतेः परिणामात्।
4. तदुपर्यपि बादरायणः संभवात्।
5. संस्कारपरामर्शात्तदभावाभिलाषाच्च।
6. कम्पनात्।
7. भेदव्यपदेशात्।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. अपशूद्राधिकरणम्।
2. सुषुप्त्युत्क्रान्त्यधिकरणम्।
3. दहराधिकरणम्।
4. आनुमानिकाधिकरणम्।
5. वाक्यान्वयाधिकरणम्।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. यथाभाष्यं भूमाधिकरणं संक्षिपत।
2. प्रकृत्यधिकरणसाहाय्येन ब्रह्मणः कारणत्वं विचारयत।

SK-133 ब्रह्मसूत्रम् 2.1,2,3

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एतेषु दशानां प्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत। 1x10=10

1. ईश्वरस्य निर्मातृत्वं किं सापेक्षम्?
2. प्रधानकारणवादिमते जगद्रचना किमर्थं नोपपद्यते?
3. "न प्रयोजनवत्त्वादि"ति सूत्रार्थं वर्णयत।
4. पुरुषप्रवर्तकत्वाभ्युपगमो कुतः न युक्तः?
5. "पयोम्बुवत्.... " सूत्रे तत्रापि इति पदस्य कोर्थः?
6. "रचनानुपपत्तेश्च नानुमानम्" सूत्रार्थं लिखत।
7. इतरव्यपदेशात् कः दोषः प्रसज्यते?
8. भागवतानां मते परमात्मा कः?
9. माहेश्वरमते के पदार्थाः?
10. विवसनमते के पदार्थाः?
11. पशुपतिः जगतः कीदृशं कारणम्?
12. भागवतानां मते जीवः कः?

B) अत्र पञ्चानाम् समाधानं कुरुत।

3x5=15

1. "न प्रयोजनवत्त्वात्" इति सूत्रं व्याख्यात।
2. "पटवच्च" इति सूत्रार्थं वर्णयत।
3. "देवादिवदपि लोके" व्याख्यात।
4. "सर्वोपेता च तद्दर्शनात्" सूत्रार्थं यथाभाष्यमुपपादयत।
5. "पुरुषाश्मवदित्यादि" सूत्रार्थं वर्णयत।
6. "एवञ्चात्माकास्त्र्यम्" इति सूत्रार्थं वर्णयत।
7. "सर्वधर्मोपपत्तेश्च" सूत्रार्थं वर्णयत।

C) एषु त्रयाणामुत्तरं लिखत।

5x3 = 15

1. स्मृत्यधिकरणस्य सिद्धान्तमारचयत।
2. आत्मनः अणुपरिमाणं निषेधत।
3. इतरव्यपदेशाधिकरणं संगृहीत।
4. पाशुपतमतं यथाभाष्यं उपस्थाप्य खण्डयत।
5. भागवतमतमुपस्थापयत।

D) एकस्योत्तरं लिखत।

10x1 = 10

1. प्रधानकारणवादं यथाभाष्यं निराकुरुत।
2. वैषम्यनैर्घृण्याधिकरणसारं सङ्गृहीत।

SK-151 पञ्चदशी

समयावधि:- होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः:- 50

A) अधस्तात् दशानाम् प्रश्नानां वाक्येन उत्तरं लिखत। 1x10=10

1. पूर्यत – “वाक्यमप्रतिबद्धं...॥”
2. पूर्यत – “कर्णादिगोलकस्थं...॥”
3. पूर्यत – “बाढं निद्रादयः...॥”
4. पूर्यत – “न व्यापित्वात्...॥”
5. पूर्यत – “अभाने न...॥”
6. प्रतिबिम्बो नाम कः?
7. आत्मनि दृष्टम् प्रेम कस्मात् परमम् इत्युच्यते?
8. देहमयो नात्मा, कस्मात्?
9. आरुणेर्वचः किम्?
10. वार्त्तिककारभगवत्पादानाम् मते बौद्धाः निरात्मत्वं कथम् आपेदिरे?
11. ब्रह्म कथं जीवतां व्रजेत्?
12. मिथ्यालक्षणं किमित्याह आचार्यः?

B) एषु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. “चिदानन्दमयब्रह्म...” – प्रपूर्य तात्पर्यं लिखत।
2. “चिच्छायावेशतः शक्तिः...” – प्रपूर्य तात्पर्यं लिखत।
3. “कोशोपाधिविवक्षायाम्...” – प्रपूर्य तात्पर्यं लिखत।
4. विज्ञानमनसोः द्वौ भेदौ कौ?
5. मनः वर्णयत।
6. इन्द्रियादिषु भौतिकत्वविनिश्चयः कथम् भवति?
7. अहम् ब्रह्मास्मीति वाक्यस्य प्रतिपदार्थं लिखत।

C) एतेषु त्रीणि विशदयत।

5x3=15

1. पञ्चकोशविवेके अन्वयव्यतिरेकौ।
2. "स्थित्वास्यामन्तकालेऽपि" इति गीतावाक्ये अन्तकालशब्दस्यार्थो कौ?
3. आनन्दमयान्तेषु आत्मत्वं नास्तीत्युक्तेऽनात्मवादः स्यादिति पक्षं खण्डयत।
4. पञ्चकोशविलक्षण आत्मा अनुपलम्भेऽप्यस्तीति सदृष्टान्तं द्रढयत।
5. ब्रह्मणः त्रिविधमानन्त्यं निरूपणीयम्।

D) एकं व्याख्यात।

10x1=10

1. ब्रह्मशक्तिं व्याख्यात।
2. यथाग्रन्थं शून्यवादं खण्डयत।

SK-151 पञ्चदशी

समयावधि:- होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः:- 50

A) यथेष्टं दशानाम् प्रश्नानां वाक्येन उत्तरं लिखत।

1x10= 10

1. पूर्यत – “कोशोपाधिविवक्षायाम्...॥”
2. पूर्यत – “चिदानन्दमयब्रह्म...॥”
3. पूर्यत – “न कृत्स्नब्रह्मवृत्तिः...॥”
4. पूर्यत – “तस्य हेतुः...॥”
5. पूर्यत – “अस्ति तावत्...॥”
6. आत्मा अन्नादिमयः कथम् भवति?
7. ईशभिन्नाः व्यष्टिसंज्ञया कस्मात् कथ्यन्ते?
8. सत्त्वसम्भवाः मनोविक्रियाः काः?
9. प्रकृतिः का?
10. ब्रह्म कथमीश्वरतां व्रजेत्?
11. किम् प्रज्ञानमुदीरितम्?
12. जीवेश्वरसृष्टयोर्द्वैतयोः विवेकः किम्फलकः?

B) यथेष्टं पञ्च समाधत्त।

3x5= 15

1. “समष्टिरीशः...” – प्रपूर्य तात्पर्यं लिखत।
2. “पञ्चकोशपरित्यागे..” – प्रपूर्य तात्पर्यं लिखत।
3. “जिह्वा मेऽस्ति...” – प्रपूर्य तात्पर्यं लिखत।
4. “तद्वद्विद्या न नश्यति” – किंवद् विद्या न नश्यति?
5. निदिध्यासनं किम्?
6. आत्मनो भानेऽप्यभाता केन भवति?
7. पञ्चकोशविवेके अन्वयव्यतिरेकौ दर्शयत।

C) यथाभिरुचि त्रीणि विशदयत।

5x3= 15

1. संविदः एकत्वम्।
2. ब्रह्मणः त्रिविधमानन्त्यम्।
3. मायामयत्वे प्रयोजकं किमित्यत्र पूर्वपक्षसिद्धान्तौ।
4. "अर्पकान्तरराहित्येऽप्यस्त्येषां तत्स्वभावता" – प्रकृतं दृष्टान्तमुक्त्वा दार्ष्टान्तिकं विशदयत।
5. आत्मनः आनन्दस्वरूपतां व्याख्यात।

D) एकं व्याख्यात।

10x1= 10

1. छान्दोग्ये श्रुतस्य सतो भेदत्रयं यथाग्रन्थं वारयत।
2. तैत्तिरीयके श्रुतं ब्रह्मलक्षणं यथाग्रन्थं व्याख्यात।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्कः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. किं नाम पारमार्थिकतत्त्वावेदकत्वम्?
2. त्रिवृत्करणे श्रुतिप्रमाणं किम्?
3. निर्गुणप्रकरणपठितसगुणवाक्यानां कीदृशी गतिः?
4. अद्वैतवेदान्ते प्रमाणानि कति? कानि तानि?
5. का नाम स्वप्नावस्था?
6. भूतभौतिकानां केन क्रमेण लयः?
7. भामतीदिशा अपरोक्षज्ञानं कस्मादुत्पद्यते?
8. कर्मणां परम्परया ज्ञानोत्पत्तौ कारणत्वे श्रुतिप्रमाणं किम्?
9. किं नाम मननम्?
10. अनुपलब्धेः लक्षणं किम्?
11. अन्तःकरणस्य शक्तिद्वयं किम्?
12. को नाम नैमित्तिकः प्रलयः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. तटस्थलक्षणस्वरूपं निरूपयत।
2. प्राकृतप्रलयं व्याख्यात।
3. उपासनादिवाक्यानां किं तात्पर्यम्।
4. सुषुप्तिलक्षणं किम्?
5. ब्रह्मणः स्वरूपलक्षणं किम्?
6. कर्मणां ज्ञानोत्पत्तौ उपयोगः कः?
7. योग्यानुपलब्धिः नाम का?

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3= 15

1. चतुर्विधः प्रलयः।
2. आवरणाभिभवार्था वृत्तिः।
3. अनुपलब्धिप्रमाणम्।
4. श्रवणादिज्ञानसाधनानि।
5. वेदान्ते तत्पदार्थविचारः।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. जीवेश्वरस्वरूपविचारमधिकृत्य यथाग्रन्थं लघूपन्यासं कुरुत।
2. मोक्षस्वरूपं सप्रमाणं वर्णयत।

SK-201 सिद्धान्तकौमुदी पञ्चसन्ध्यन्ता

कालावधि: - होराद्वयम्

सत्रम् -5

पूर्णाङ्कः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. उ इति कतिवर्णानां संज्ञा?
2. कति आभ्यन्तरप्रयत्नाः सन्ति?
3. जेयम् इत्यस्यार्थः कः?
4. चादयोऽसत्त्वे इति सूत्रेण का संज्ञा विधीयते?
5. काँस्कान् इत्यत्र केन सूत्रेण सत्वम्?
6. कण्ठतालु कस्य उच्चारणस्थानम् अस्ति?
7. हकारस्य आभ्यन्तरप्रयत्नः कः?
8. यवयोः बाह्यप्रयत्नाः के?
9. इ इन्द्रः इत्यत्र इ इत्यस्य प्रगृह्यसंज्ञा केन भवति?
10. गम्यते इत्यत्र मकारस्य अनुस्वारः कुतो न?
11. के स्पर्शाः?
12. ब्रह्म ऋषिः इत्यत्र केन ह्रस्वः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. पुना रमते इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां वर्णयत।
2. शिवो वन्द्यः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां वर्णयन्तु।
3. विष्णुस्त्राता, कः करोति इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां प्रतिपादयत।
4. लक्ष्मीच्छाया, लक्ष्मीछाया इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां लिखन्तु।
5. काँस्कान्, कांस्कान् इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां प्रतिपादयन्तु।
6. सुगणट्षष्ठः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां दर्शयत।
7. रामष्षष्ठः, षट् सन्तः इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां प्रदर्शयन्तु।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. हल् इति सूत्रे हकारपाठस्य प्रयोजनं लिखत।
2. आदिरन्त्येन सहेता इति सूत्रस्य व्याख्या विधेया।
3. तपरस्तत्कालस्य इति सूत्रस्य व्याख्या लेख्या।
4. तस्मादित्युत्तरस्य इति सूत्रस्य व्याख्यां प्रतिपादयत।
5. अतो रोरप्लुतादप्लुते इति सूत्रस्य व्याख्यां वर्णयन्तु।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ इति सूत्रस्याशयं लिखत।
2. अकः सवर्णे दीर्घः इति सूत्रं सपदकृत्यं व्याख्यात।

SK-201 सिद्धान्तकौमुदी पञ्चसन्ध्यन्ता

कालावधिः - होराद्वयम्

सत्रम् -5

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. अ इति कतिवर्णानां संज्ञा?
2. कति प्रयत्नाः भवन्ति?
3. जय्यम् इत्यस्यार्थः कः?
4. संयोगे परे ह्रस्वस्य का संज्ञा भवति?
5. षट्सन्तः इत्यत्र केन सूत्रेण धुडागमः?
6. वकारस्य उच्चारणस्थानं किम्?
7. झकारस्य आभ्यन्तरप्रयत्नः कः?
8. कखयोः बाह्यप्रयत्नाः के?
9. दधिं इत्यत्र अनुनासिकः केन भवति?
10. विश्नः इत्यत्र नकारस्य जकारः कुतो न?
11. ऊष्माणः के सन्ति?
12. विम्बोष्ठः इत्यत्र केन पररूपम्?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. मनोरथः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां लिखत।
2. देवा इह, देवायिह इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां वर्णयत।
3. पयस्पाशम्, यशस्कम् इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां प्रदर्शयत।
4. शाङ्गिँश्छिन्धि, शाङ्गिँश्छिन्धि इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां लिखन्तु।
5. वाग्धरिः, वाग्हरिः इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां प्रतिपादयन्तु।
6. एतन्मुरारिः, एतद्भुरारिः इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां प्रतिपादयत।
7. षट् ते, वागीशः इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां वर्णयन्तु।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. सिद्धान्तकौमुद्याः आद्यमङ्गलपद्यस्य व्याख्या विधेया।
2. उपदेशेऽजनुनासिक इत् इति सूत्रस्य व्याख्यां लिखत।
3. ऊकालोऽज्झस्वदीर्घप्लुतः इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
4. इको गुणवृद्धी इति सूत्रस्य व्याख्यां प्रतिपादयत।
5. एङः पदान्तादति इति सूत्रस्य व्याख्यां वर्णयन्तु।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. पूर्वत्रासिद्धम् इति सूत्रस्य व्याख्यां प्रतिपादयत।
2. झरो झरि सवर्णे इति सूत्रस्य व्याख्यां वर्णयन्तु।

SK-205 सिद्धान्तकौमुदी(शब्दाधिकारः)

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथेष्टं दशानां प्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत- 1x10=10

1. अङ्गसंज्ञाविधौ तदादिग्रहणं किमर्थम् ?
2. उभशब्दः कुतः नित्यं द्विवचनान्तः ?
3. घिसंज्ञा केन सूत्रेण ?
4. "औतोऽम्शसोः" इत्यत्र पदच्छेदः कथम् ?
5. कृ इत्यत्रानङ्गणौ कुतः नास्ति ?
6. हे अम्बाडे इत्यत्र ह्रस्वः कुतः ?
7. स्त्रियाम् इत्यत्र इयडादेशः केन सूत्रेण ?
8. ज्ञाने इत्यत्र अकारलोपप्राप्तिः केन सूत्रेण ?
9. श्रीपाय इत्यत्र अकारलोपः कुतः न ?
10. झलीति निवृत्तम्। कुतः ?
11. त्वमावेकवचने इत्यत्र एकवचनस्य अर्थः कः ?
12. साम आकम् इत्यत्र ससुट्कनिर्देशः कुतः ?

B) यथेष्टं पञ्चानामुत्तरं लिखत-

3x5=15

1. 'अतिसर्वाय' इत्यत्र सर्वनामसंज्ञा कुतः न ?
2. उन्न्यौ इत्यत्र कथं यण् ?
3. प्रियत्रिः इत्यत्र कुतः न तिस्रादेशः ?
4. अहम् - रूपं साधयत।
5. रमे - रूपं साधयत।
6. सखा - रूपं साधयत।
7. यूष्णः - रूपं साधयत।

C) यथेष्टं त्रयाणामुत्तरं लिखत -

5x3=15

1. आदेशप्रत्यययोः।
2. अमृन्तृच्चस्वसृनमृनेष्टृत्वष्टृक्षतृहोतृपोतृप्रशास्तृणाम्।
3. औतोऽम्शसोः
4. एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः।
5. शसो न।

D) एकस्योत्तरं लिखत -

10x1=10

1. निर्जरसा इत्यादौ वृत्तिकृदुत्प्रेक्षितं मतभेदं प्रदर्शय खण्डयत ।
2. प्रियत्रिशब्दस्य विशेषान् विवृणुत।

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथेष्टं दशानां प्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत- 1x10=10

1. सम्बुद्धिसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम् ?
2. रामशब्दस्य पञ्चम्येकवचने कति रूपाणि ?
3. क्त्वः इति कथं सिद्ध्यति ?
4. "नृ च" इति सूत्रेण किं विधीयते ?
5. लुमन्ताः के ?
6. अन्तरायै नगर्ये इत्यत्र कुतः सर्वनामसंज्ञा नास्ति?
7. सखी इत्यत्र अनङ्गित्वे न। कुतः ?
8. स्वसाशब्दे दीर्घः केन सूत्रेण ?
9. हे वारे इति कथं रूपम् ?
10. दधिशब्दस्य अनडादेशः केन सूत्रेण ?
11. युवावौ द्विवचने इत्यत्र द्विवचनस्य कोऽर्थः ?
12. भ्यसः भ्यमादेशपक्षे कुतो न एत्वम् ?

B) यथेष्टं पञ्चानामुत्तरं लिखत-

3x5=15

1. कृत्तद्धितसमासश्च इत्यत्र समासग्रहणेन कः नियमः ज्ञापितः? कथम् ?
2. कथं 'दुर्धियः' इत्यत्र यणादेशः ?
3. बहुव्रीहिग्रहणं स्पष्टार्थम्। कथम् ?
4. सर्वे – रूपं साधयत।
5. बहुश्रेयस्यै – रूपं साधयत।
6. ज्ञानानि – रूपं साधयत।
7. त्वया – रूपं साधयत।

C) यथेष्टं त्रयाणामुत्तरं लिखत -

5x3=15

1. कृत्तद्धितसमासाश्च।
2. इयाप्प्रादिपदिकात्
3. गोतो णित्
4. एकाजुत्तरपदे णः
5. युष्मदस्मदोः टाप् कुतः न ?

D) एकस्योत्तरं लिखत -

10x1=10

1. उभ-उभयशब्दयोः सर्वादिगणे पाठप्रयोजनचर्चा वर्णयत।
2. अतिस्त्रिशब्दस्य पुंसि नपुंसके च कथं रूपाणि ?

कालावधिः - होराद्वयम्

सत्रम् -3

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. समेन एति इत्यत्र केन तृतीया?
2. असाधुः मातुले अत्र केन सप्तमी?
3. पुष्पेभ्यः स्पृहयति अत्र केन सम्प्रदानसंज्ञा?
4. कर्मप्रवचनीयाः इति शब्दस्य कोऽर्थः?
5. श्वशुरात् जिहेति इत्यत्र केन पञ्चमी?
6. अभिहिते सम्प्रदाने का विभक्तिः भवति?
7. स्वयम्भुवे नमस्कृत्य अत्र केन चतुर्थी?
8. ग्रामं समया इत्यत्र केन द्वितीया भवति?
9. घटं पश्यति इत्यत्र द्वितीया केन सूत्रेण भवति?
10. ब्राह्मणाय हितम् इत्यत्र केन चतुर्थी भवति?
11. मुक्तये हरिं भजति इत्यत्र केन चतुर्थी भवति?
12. द्रोहो नाम कः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. सहयुक्तेऽप्रधाने इति सूत्रस्य व्याख्या करणीया।
2. षष्ठी हेतुप्रयोगे इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
3. आख्यातोपयोगे इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
4. साधुनिपुणाभ्यामर्चायां सप्तम्यप्रतेः इति सूत्रं व्याख्यात।
5. कर्तृकरणयोस्तृतीया इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
6. क्रुधद्बुहोरुपसृष्टयोः कर्म इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
7. दिवः कर्म च इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. शेषे षष्ठी इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं विस्तरेण व्याख्या कार्या।
2. क्रुधद्बुहेष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
3. विभाषा गुणेऽस्त्रियाम् इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
4. श्लाघद्बुद्धस्थाशपां ज्ञीप्स्यमानः इति सूत्रस्याशयं प्रकाशयत।
5. करणे च स्तोकाल्पकृच्छ्रकतिपयस्यासत्त्ववचनस्य इति सूत्रं व्याख्यात।

D) द्वयोरेकं समाधत्त

10*1=10

1. कारकसामान्यस्वरूपं सविस्तरं प्रतिपादयत।
2. ध्रुवमपायेऽपादानम् इति सूत्रं सोदाहरणं व्याख्यात।

समयावधि: -होराद्वयम्

सत्रम् ३

पूर्णाङ्काः:-५०

A) दश समाधेयाः

१ x १० = १०

1. प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे इत्यत्र कः विग्रहः ?
2. हे राम इत्यत्र रामशब्दात् का विभक्तिः केन सूत्रेण ?
3. विषं भुङ्क्ते इत्यत्र विषं कीदृशं कर्म ?
4. अनुर्लक्षणे इति सूत्रस्यार्थम् उदाहरणं च लिखत।
5. ग्रामं निकषा नदी इत्यत्र ग्रामशब्दात् द्वितीया कथम् ?
6. ग्रामाय गच्छति इत्यत्र चतुर्थी कथम् ?
7. दैत्येभ्यो हरिरलम् इत्यत्र दैत्येभ्य इत्यत्र का विभक्तिः ?
8. हिमवतः गङ्गा प्रभवति इत्यत्र अपादानसंज्ञा केन सूत्रेण ?
9. ग्रामं दक्षिणेन इत्यत्र ग्रामशब्दात् द्वितीया कथम् ?
10. रुच्यर्थानां प्रीयमाणः इति सूत्रस्यार्थम् उदाहरणं च लिखत।
11. परिक्रयणे सम्प्रदानम् अन्यतरस्याम् इति सूत्रस्यार्थम् उदाहरणं च लिखत।
12. आङ् इत्यस्य कस्मिन् अर्थे केन सूत्रेण कर्मप्रवचनीयसंज्ञा ?

B) यथाभीष्टं पञ्चानाम् अधोरेखाङ्कितानां पदानां सकारणं विभक्तिनिर्णयं

कुरुत ३ x ५ = १५

1. वानरः फलानि खादति
2. तण्डुलान् ओदनं पचति
3. मित्रेण सह बालकः क्रीडति
4. इन्द्रः अर्जुनाय वरं ददाति
5. जनकाय रसगोलकं रोचते
6. जनकः बालकं पुष्करिण्याः वारयति

C) यथाभीष्टं सूत्रद्वयं व्याख्यात

५ x २ = १०

1. तथायुक्तं चानीप्सितम्
2. सहयुक्तेऽप्रधाने
3. यतश्च निर्धारणम्

D) यथाभीष्टम् एकम् उत्तरयत

१ x ५ = ५

1. अनुशब्दस्य कर्मप्रवचनीयसंज्ञा केषु अर्थेषु भवति इति विचारयत।
2. अन्यारादित्यत्र दिक्-शब्देति पदस्य प्रयोजनं व्याख्यात।

E) यथाभीष्टम् एकं सूत्रं व्याख्यात

१० x १ = १०

1. प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणमात्रे प्रथमा
2. कर्मणा यमभिप्रैति स सम्प्रदानम्

SK-215 वैयाकरणसिद्धान्तकौमुद्यामेकशेषात्सर्वसमासाश्रयं यावत्, स्त्रीप्रत्ययश्च।।

कालावधिः - होराद्वयम्

सत्रम् - 7

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. अव्ययीभावस्य लक्षणं किम्?
2. यादृशी इत्यत्र कः स्त्रीप्रत्ययः?
3. अत्यूधाः इत्यस्य विग्रहं लिख?
4. सुत्वानम् अतिक्रान्ता इत्यर्थे किं रूपं भवति?
5. पाण्डुभूमः इत्यत्र कः समामान्तप्रत्ययः?
6. विचतुरः इत्यत्र कः समासः?
7. मध्याद् गुरौ इति सूत्रस्य किमुदाहरणम्?
8. आम्बष्ठ्या इत्यत्र कः स्त्रीप्रत्ययः?
9. एकपत्नी इत्यत्र कः स्त्रीप्रत्ययः?
10. पञ्चनदम् इत्यत्र कः समासान्तप्रत्ययः?
11. हृच्छोकः इत्यस्य कः विग्रहः?
12. गोपालिका इत्यत्रः कुतो न डीष्प्रत्ययः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. वृत्तिलक्षणं वैशद्येन सोदाहरणं व्याख्येयम्।
2. भातृपुत्रौ स्वसृदुहितृभ्याम् इत्यस्याशयं प्रकाशयत।
3. स्त्रियाम् इति सूत्रस्य व्याख्या विधेया।
4. मनोरौ वा इति सूत्रस्याशयं यथाग्रन्थं प्रकटयन्तु।
5. बहुव्रीहेरुधसो डीष् इति सूत्रं व्याख्यात।
6. ब्रह्मबन्धुतरा, ब्रह्मबन्धूतरा इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां लिखत।
7. हस्तेबन्धः, हस्तबन्धः इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां लिखत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. क्रीतात्करणपूर्वात् इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं तात्पर्यं प्रकाशयन्तु।
2. वृद्धो यूना तल्लक्षणश्चेदेव विशेषः इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
3. कारनाम्नि च प्राचां हलादौ इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं व्याख्या कार्या।
4. नासिकोदरौष्ठजङ्घादन्तकर्णश्रृङ्गाच्च इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
5. अनः उपधालोपिनोऽन्यतरस्याम् इति सूत्रं व्याख्यात।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. जातिलक्षणं विस्तरेण यथाग्रन्थं सोदाहरणं प्रकटयन्तु।
2. प्रत्ययस्थात्कात्पूर्वस्यात् इदाप्यसुपः इति सूत्रं वैशद्येन व्याख्येयम्।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1*10=10

1. 'भीरुः' इत्यत्र कः धातुः, प्रत्ययश्च कः?
2. 'भुक्तमेतदनन्तस्य' इत्यत्र कस्मिन् अर्थे कप्रत्ययः?
3. 'भिक्षुः' इत्यत्र कः कृतप्रत्ययः, कस्मिन् अर्थे?
4. "गदमदचरयमश्चानुपसर्गे" इत्यत्र यमग्रहणं किमर्थम्?
5. "इजादेः सनुमः" इत्यस्य अर्थं स्पष्टीकुरुत।
6. "निष्ठायामण्यदर्थे" इत्यनेन किं क्रियते?
7. "कर्मण्यग्न्याख्यायाम्" इत्यत्र अग्न्याख्यायामित्यस्यार्थः कः।
8. 'प्रष्ठः' इत्यत्र कः प्रत्ययः, तदर्थश्च कः?
9. 'दर्शनीयमानी' इत्यस्य विग्रहं लिखत।
10. आशीः कस्य धर्मः ?
11. "युग्यं च पत्रे" इत्यत्र पत्रशब्दस्य कः अर्थः?
12. 'पूर्वसरः' इत्यस्य विग्रहं लिखत।

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. "अच उपसर्गात्तः" इति सूत्रं सवार्तिकं व्याख्यात।
2. "भिक्षासेनादायेषु च" इति सूत्रं यथाग्रन्थं व्याख्यात।
3. "निष्ठा" इति सूत्रं व्याख्यात।
4. "दस्तिः" इति सूत्रं व्याख्यात।
5. "कृञः हेतुताच्छील्यानुलोम्येषु" इति सूत्रं व्याख्यात।
6. "शिल्पिनि ष्वुन्" इति सूत्रं सवार्तिकं वर्णयत।
7. "गापोष्टक्" इति सूत्रं सवार्तिकं वर्णयत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. "विभाषा भावादिकर्मणोः" इति सूत्रं सोदाहरणं व्याख्यात।
2. 'पतित' इति रूपं साधयत। तत्र कथमिद्?
3. "इच एकाचोऽम्प्रत्ययवच्च" इति सूत्रं व्याख्यात।
4. "वाऽसरूपोऽस्त्रियाम्" इति सूत्रं स्त्र्यधिकारस्थनियमलेखनपूर्वकं व्याख्यात।
5. "आतोऽनुपसर्गे कः" इति सूत्रं सवार्तिकं व्याख्यात।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. घिति ष्यति च परे कुत्वविषये सूत्रकारमतं, वार्तिकमतञ्च स्पष्टीकुरुत।
2. "अनुपसर्गांल्लिम्पविन्द..." इत्यादिसूत्रं पूरयित्वा विस्तरेण सोदाहरणं व्याख्यात।

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्कः - 50

A) एतेषु विंशतिप्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत।

1x20=20

1. माहेश्वराणि सूत्राणि किमर्थानि।
2. व्याकरणे वार्तिकानि केन रचितानि।
3. व्याकरणस्य भिन्नानि नामानि कानि।
4. लणसूत्रे अकारः किमर्थः।
5. 'हलन्त्यम्' - इति सूत्रेण कस्य का संज्ञा।
6. अणादिसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्।
7. ऋकार-लृकारयोः सावर्ण्यं कथम्।
8. एकारस्य उच्चारणस्थानं किम्।
9. भकारस्य बाह्यप्रयत्नाः के।
10. यत्नः कतिविधः । के च ते।
11. वृद्धिः इति कस्य संज्ञा।
12. संयोगसंज्ञा कस्य।
13. तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य इति सूत्रस्यार्थं लिखत।
14. स्तोः श्चुना श्चुः इत्यस्य वृत्तिं लिखत।
15. टिसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्।
16. सन्नच्युतः इत्यत्र उमुट् कथम्।
17. शिवोऽर्च्यः इति रूपं कथम्।
18. शिवो वन्द्यः इत्यत्र उत्त्वं कथम्।
19. पुना रमते इत्यत्र रेफलोपः कथम्।
20. प्रातिपदिकसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्।
21. नदीसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्।
22. रायो हलि इति सूत्रार्थं लिखन्तु।

23. रात्सस्य इति सूत्रं कीदृशम्।

B) अत्र पञ्चानां प्रश्नानां व्याख्यानं कुरुत।

2x5=10

1. 'लघुसिद्धान्तकौमुदी' शब्दस्य कोऽर्थः।
2. शकारस्य ईकारेण सावर्ण्यम् विचारयत।
3. उपैति इति रूपं साधयत।
4. स्तोः श्चुना श्चुः' इत्यनेन कस्य स्थाने किं भवति।
5. मान्तस्य पदस्य अनुस्वारः केन सूत्रेण भवति।
6. प्रगृह्यसंज्ञाविधायकं सूत्रत्रयं विलिख्य अर्थव्याख्यानं कार्यम्। किमस्याः संज्ञायाः फलम्
7. स्वादिष्वसर्वनामस्थाने' इत्यनेन का संज्ञा।

C) एषु द्वयोः प्रश्नयोः उत्तरं लिखत।

5x2=10

1. परः सन्निकर्षः संहिता इति सूत्रं व्याख्यात।
2. सुद्ध्युपास्य इति रूपं साधयत।
3. रामात् इति रूपं साधयत।

D) एकस्योत्तरं लिखत।

10x1=10

1. आदिरन्त्येन सहेता इति सूत्रं व्याख्यात।
2. स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ इति सूत्रं व्याख्यात।

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) दशानां प्रश्नानाम् उत्तरं देयम्।

1x10=10

1. अकारस्येकत्वे के दोषाः ?
2. सन्ध्यक्षराणि कानि सन्ति।
3. हकारस्य पूर्वोपदेशे के दोषाः।
4. ढ्रलोप इति सूत्रे पूर्वेण णकारेण प्रत्याहारः इत्यत्र ज्ञापकं किम्।
5. छन्दोवत्सूत्राणि भवन्ति। किमत्रच्छन्दः।
6. वृद्धिरादैच् इति सूत्रे आदैचामागमत्वं कुतो नाश्रियते।
7. कानि शास्त्राणि प्रथन्ते।
8. सिद्धान्ते इग्रहणस्य किं प्रयोजनम्।
9. इको गुणवृद्धीति विषये क्रोष्ट्रीयमतं किम्।
10. न धातुलोप आर्धधातुके इत्यत्र धातुग्रहणाभावे कुत्र दोषः।
11. धातुलोपः इत्यत्र कथं विग्रहः करणीयः।
12. दीधीवेव्योः निषेधः अनर्थकः। कथम्।

B) पञ्चानां प्रश्नानां समाधानं कुरुत।

3x5=15

1. एकाजनेकाजग्रहणेषु चावृत्तिसमज्ञानात्।
2. शर्षु जशभावषत्वे इति प्रतिपादयत।
3. ढ्रलोप इति सूत्रे पूर्वेण णकारेण प्रत्याहारः इति कथं ज्ञायते।
4. वृद्धिसंज्ञा तद्भावितसंज्ञा चेत् के दोषाः।
5. इग्रहणामात्सन्ध्यक्षरव्यञ्जननिवृत्त्यर्थम् इति वार्तिकं भाष्यदिशा व्याख्यात।
6. न धातुलोपेत्यत्र आर्धधातुकग्रहणस्य लोपविशेषणत्वं प्रतिपादयत।
7. दीधीवेवीटामित्यत्र इट्ग्रहणप्रत्याख्यानम्।

C) त्रीन् प्रश्नान् समाधत्त।

5x3=15

1. वर्णानामनर्थकत्वं यथाभाष्यं विवृणुत।
2. अणोऽप्रगृह्यस्य इति सूत्रे पूर्वेण णकारेण प्रत्याहारः इति कथं ज्ञायते।
3. गुणा भेदाका अभेदका वा इति भाष्यरीत्या व्याख्यायताम्।
4. इको गुणवृद्धी इत्यस्य स्वतन्त्रविधित्वं निराकुरुत।
5. दीधीवेवीटाम्। भाष्यदिशा खण्डयत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. ऋलृकसूत्रं भाष्यदिशा व्यख्यात।
2. इको गुणवृद्धी इत्यत्र तच्छेषतदपवादपक्षौ निरूपयत।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. शब्दः किन्निमित्तकः ?
2. उत्त्वस्यासिद्धत्वे कः दोषः ?
3. कृद्यो मान्तः इति पक्षे कुत्र दोषः ?
4. व्यपदेशिवद्वचनस्य किं प्रयोजनम् ?
5. पूर्वादीनां कुत्र सर्वनामसंज्ञा उच्यते ?
6. महत्याः संज्ञायाः करणे किं प्रयोजनम् ?
7. त्यन्तनिषेधे कुतः न डत्यन्तस्य निषेधः ?
8. द्व्यन्याय, त्र्यन्याय अत्र कथं संख्यायाः पूर्वनिपातः ?
9. सन्निपातपरिभाषास्वीकारे क्रापयतीत्यत्र कः दोषः ?
10. संप्रसारणसंज्ञा वर्णस्य चेत् कः दोषः ?
11. षष्ठी स्थानेयोगेति सूत्रस्य भाष्यदृष्ट्या किं प्रयोजनम् ?
12. स्थानेन्तरतमसूत्रं किमाश्रित्य प्रत्याख्यायते ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. आश्रयात्सिद्धत्वं यथा रोरुत्वे।
2. अनुपसर्गाद्वा।
3. ज्ञापकात्सिद्धम्।
4. अन्याभावो द्विवचनटाव्विषयत्वात्।
5. न बहुव्रीहौ इत्यत्र भूतपूर्वग्रहणानर्थक्यम्।
6. कृन्मेजन्तश्चानिकारोकारप्रकृतिः।
7. विभक्तिविशेषनिर्देशस्तु ज्ञापक उभयसंज्ञात्वस्य।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. दाप्प्रतिषेधे न दैप्यनेजन्तत्वात्।
2. बाधकान्येव निपातनानि।
3. न बहुव्रीहौ। व्याख्यात।
4. टकितोः आद्यन्तविधानस्य प्रत्ययविषये अप्रवृत्तिं भाष्यदिशा दर्शयत।
5. स्थानेन्तरतमसूत्रप्रत्याख्यानम्।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. सन्निपातपरिभाषासिद्धिप्रकारं दोषनिवारणञ्च यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।
2. षष्ठी स्थानेयोगा।

समयावधिः-होराद्वयम्

सत्रम् ७

पूर्णाङ्काः-५०

A) दश समाधेयाः

१ x १० = १०

1. एकदेशविकृतमनन्यवत् इति कथं ज्ञायते?
2. यत्र अर्थं तदधिकं वा विकृतं तत्र एकदेशविकृतन्यायः प्रवर्तते उत न?
3. प्रकृतिवदनुकरणम् इति परिभाषाया अनित्यता कथं सिद्ध्यति?
4. एकान्ता अनुबन्धा इत्यत्र किम् अनुमानम्?
5. उभयगतिरिति परिभाषा कुत्र भाष्ये स्पष्टा?
6. कार्येण काल्यते इत्यत्र काल्यते नाम किम्?
7. अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य इत्यत्र किं मानम्?
8. उभयगतिः इत्यत्र इह नाम कुत्र?
9. अर्थवत्परिभाषा वर्णग्रहणे नेति कुत्र उक्तम्?
10. अदसोऽसेर्दादु दो मः इति सुत्रेण विधीयमानः उकारः अमू इत्यत्र दीर्घः कथं भवति?
11. संज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणं नास्ति इत्यत्र किं ज्ञापकम्?
12. अनेकविधम् आन्तर्यम् इत्यत्र अनेकविधं नाम कीदृशम्?

B) यथाभीष्टं पञ्च समाधत्त

३ x ५ = १५

1. नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् इति व्याख्यात।
2. यदागमपरिभाषायां यमुद्दिश्य इति ग्रहणं कथम्।
3. अग्रीषोमौ माणवकौ इति कथम्?
4. उणादयोऽव्युत्पन्नानि प्रातिपदिकानि इति परिभाषां प्रतिपादयत।
5. उत्तरपदाधिकारे प्रत्ययग्रहणे न तदन्तग्रहणमिति परिभाषां प्रतिपादयत।
6. विकृतावयवनिबन्धनकार्ये तु नायम् इति व्याख्यात।
7. क्वचित् कृताकृतप्रसङ्गमात्रेणापि नित्यता इति परिभाषां व्याख्यात।

C) यथाभीष्टं त्रीन् समाधत्त

५ x ३ = १५

1. प्रत्ययग्रहणे चापञ्चम्याः इति परिभाषां व्याख्यात।
2. ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति इति परिभाषां व्याख्यात।
3. एकदेशविकृतमनन्यवत् इति परिभाषां व्याख्यात।
4. स्त्रीप्रत्यये चानुपसर्जने न इत्यस्य अवतरणिकां वर्णयत।
5. पूर्वपरनित्यान्तरज्ज्ञापवादानामुत्तरोत्तरं बलीयः

D) यथाभीष्टम् एकां परिभाषां व्याख्यात

१० x १ = १०

1. निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति।
2. प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेस्तदन्तस्य ग्रहणम्

कालावधिः - होराद्वयम्

सत्रम् -7

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. नागेशभट्टस्य मातुः नाम किम्?
2. लब्धजीविकः इत्यत्र कः समासः कश्च विग्रहः?
3. आमनायसमामनायशब्दयोः कुत्र प्रसिद्धिः?
4. ब्रह्मा कस्मै व्याकरणं प्रोवाच?
5. पदपदार्थयोः मध्ये कः सम्बन्धः?
6. वृद्धिरादैच् इत्यत्र वृद्धिशब्दस्य पूर्वपाठः किमर्थः?
7. आद्योच्चारणम् इत्यत्र आद्यत्वं नाम किम्?
8. लणसूत्रे णकारविषयाचार्यप्रवृत्तिर्ज्ञापयति इत्यत्र आचार्यपदेन कस्य ग्रहणम्?
9. अइउण् इति कीदृशं सूत्रम्?
10. वलयोः कुतः न सवर्णसंज्ञा?
11. नागेशभट्टनये अर्धह्रस्वम् इत्यस्यार्थः कः?
12. श्रृङ्गवेरपुराधीशः कः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. अइउण् इत्यादौ प्रत्येकं वर्णेभ्यः कारप्रत्ययः कथं नेति लिखत।
2. प्रत्याहारेष्वितां न ग्रहणम् इति ग्रन्थस्याशयं लिखत।
3. उकालः अज् ह्रस्वसंज्ञः भवति इत्यत्र उकारस्य अप्तवात् सवर्णग्रहणे द्वित्रिमात्रयोः ह्रस्वसंज्ञा कथं नेति लिखत।
4. प्रतिज्ञानुनासिक्याः पाणिनीयाः इत्यस्याशयं लिखन्तु।
5. मिदचोऽन्त्यात्परः इति सूत्रस्य व्याख्यां वर्णयन्तु।
6. तस्मादित्युत्तरस्य इति सूत्रस्य व्याख्यां वर्णयत।
7. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः इति परिभाषायाः व्याख्यां लिखत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. आदिरन्त्येन सहेता इति सूत्रस्य व्याख्यां कुर्वन्तु।
2. नाज्झलौ इति सूत्रस्य व्याख्यां लिखन्तु।
3. उपदेशे इदन्त्यम्, अच्, अनुनासिकः, इति सूत्रत्रयं कृत्वा अन्योन्याश्रयदोषस्य परिहारः कथमिति लिखन्तु।
4. अणुदित्सवर्णस्य चाप्रत्ययः इति सूत्रस्य व्याख्यां प्रतिपादयत।
5. अनुबन्धाः एकान्ताः इति पक्षस्य समर्थनं कुरुत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य इति परिभाषासूत्रस्य यथाग्रन्थं व्याख्यां लिखत।
2. पूर्वत्रासिद्धम् इत्यत्र शास्त्रासिद्धत्वपक्षः कार्यासिद्धत्वपक्षो वेति प्रतिपादयत।

कालावधिः - होराद्वयम्

सत्रम् -9

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. ईप्सितत्वं किमस्ति?
2. प्रकृष्टं नाम किम्?
3. करणतृतीयायाः कोऽर्थः?
4. प्रधानकर्मत्वं नाम किम्?
5. भीत्रार्थानां भयहेतुः इति कस्यापवादः?
6. एकतिङ् वाक्यम् इत्यस्य कोऽर्थः?
7. नागेशभट्टानुसारं प्रातिपदिकार्थः कः?
8. भट्टोजिदीक्षितमते प्रातिपदिकार्थः कः?
9. अनभिहिते इति सूत्रम् आवश्यकम् अनावश्यकं वा।
10. कर्मप्रवचनीयाः इत्यत्र कः प्रत्ययः कस्मिन्नर्थे वर्तते?
11. क्रियाबोधकारकशब्दस्य व्युत्पत्तिः का?
12. वृक्षात्पर्णं पतति, इति वाक्यस्य कोऽर्थः?
13. अपादानसमभिव्याहारे विभागोऽपि धात्वर्थ इति कस्य मतम्?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. भीत्रार्थानां भयहेतुः, पराजेरसोढः, इति सूत्रयोः व्याख्यां लिखत।
2. गां दोग्धि पयः इति वाक्यस्य प्रक्रियां यथाग्रन्थं लिखन्तु।
3. उभयप्राप्तौ कर्मणि इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं व्याख्या कार्या।
4. सहयुक्तेऽप्रधाने इत्यस्य व्याख्यां यथाग्रन्थं प्रकटयन्तु।
5. ह्रक्रोरन्यतरस्याम् इति सूत्रस्य व्याख्यां प्रतिपादयन्तु।
6. जनिकर्तुः प्रकृतिः इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं व्याख्या कार्या।
7. गम्यमानापि क्रिया कारकविभक्तौ प्रयोजिका इत्यस्याशयं लिख।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. क्रियार्थोपपदस्य च कर्मणि स्थानिनः इत्यस्याशयं लिखत।
2. कारके इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं तात्पर्यं प्रकाशयन्तु।
3. इत्थम्भूतलक्षणे इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं व्याख्यां कुरुत।
4. सप्तमीपञ्चम्यौ कारकमध्ये इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
5. न लोकाव्ययनिष्ठाखलर्थतृनाम् इति सूत्रं व्याख्यात।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. ध्रुवमपायेऽपादानमिति सूत्रविषयकं नागेशभट्टमतं प्रकाशयन्तु।
2. अकथितञ्चेति सूत्रस्य यथाग्रन्थं सविस्तरं व्याख्यां प्रतिपादयत।

SK-273 वैयाकरणभूषणसारः (समासशक्तिप्रकरणात् स्फोटप्रकरणं यावत्)

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. प्राचीनमते तत्पुरुषस्य किं लक्षणम् ?
2. अजहत्स्वार्था नाम का ?
3. समासे संसर्गस्य वाच्यत्वे राजपुरुषपदेन कीदृशो बोधः ?
4. उद्धृतौदना इत्यस्य शाब्दबोधः कः ?
5. पङ्कजशब्दे को विशिष्टशक्तिं स्वीकरोति ?
6. बोधजनकत्वं शक्तिरिति कस्य मतम् ?
7. कतिविधो नञ् ?
8. कौण्डभट्टमते निवृत्तम् इत्यत्र क्तप्रत्ययः कस्मिन् अर्थे ?
9. प्रादयो द्योतकाश्चाद्यश्च वाचका इति केषां मतम् ?
10. निपातानां वाचकत्वे सकर्मकत्वलक्षणं किम् ?
11. वैयाकरणानां मते केषां वाचकत्वम् ?
12. कथं पदस्फोटः सिद्धः ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. जहत्स्वार्थपक्षः कः ?
2. पङ्कजशब्दवदित्यस्य कोऽर्थः ?
3. वैयाकरणमते शक्तिस्वरूपं किम् ?
4. आरोपितत्वं नञर्थः इति पक्षे कथं असर्वः इत्यत्र सर्वनामता ?
5. एतत्तदोः इति कथं नञ्समासे गौणस्यापि सर्वनामत्वे ज्ञापकं भवति ?
6. निपातानां कथं प्रातिपदिकत्वम् ?
7. व्यवस्थितेर्व्यवहितेरिति कारिकायां व्यवहृतेः इत्यस्य किं तात्पर्यम् ?

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. समासस्य षट् भेदाः।
2. अपभ्रंशविषये नैयायिकादीनां मतं प्रतिपादयत।
3. नञ्समासे चापरस्य प्राधान्यात् इत्यादिकारिकां व्याख्यात।
4. निपातानां द्योतकत्वयुक्तयः काः ?
5. अखण्डस्फोटविषये कैयटमतमनूद्य खण्डयत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. निपातानां द्योतकत्वपक्षं वर्णयत।
2. वर्णपदवाक्यस्फोटान् प्रतिपादयत।

A) दश समाधेयाः

१ x १० = १०

1. अनादिनिधनम् इत्यस्य विग्रहं समासनाम च लिखत।
2. भावभेदस्य योनयः कति?
3. यतशक्तित्वम् इत्यस्य कः अर्थः?
4. ज्ञानसंस्कारहेतवः इत्यस्य अर्थो विप्रियताम्।
5. आज्ञसः इत्यस्य कः अर्थः?
6. शब्दानां नित्यत्वेऽपि प्राकृतस्य ध्वनेः कालः ह्रस्वदीर्घप्लुतादिषु कथमुपचर्यते?
7. कः ध्वनिः द्रुतबिलम्बितादिं वृत्तिभेदं जनयति?
8. इन्दियस्य संस्कारः कथं क्रियते?
9. बुद्धौ शब्दाः कथम् अवधार्यन्ते?
10. अर्थोपसर्जनीभूतता नाम का?
11. ग्राह्यग्राहकरूपौ शब्दधर्मो परस्परमविरुद्धौ इत्यत्र प्रमाणं किम्?
12. करणेभ्यो विवृत्तेन इत्यत्र करणेभ्यः इत्यस्य कोऽर्थः?

B) यथाभीष्टं पञ्च समाधत्त

३ x ५ = १५

1. षड्भावविकारान् आलोचयत।
2. तस्यार्थवादरूपाणि इत्यादिकारिकां व्याख्यात।
3. धर्मस्य चाव्यवच्छिन्ना इत्यादिकारिकां व्याख्यात।
4. अतो निर्जातरूपत्वात् इत्यादिकारिकां व्याख्यात।
5. संज्ञिनीं व्यक्तिमिच्छन्ति सूत्रग्राह्यामथापरे इति कारिकां व्याख्यात।
6. प्राकृतध्वनेः वर्णनं कुरुत।
7. नादैराहितबीजायाम् इति कारिकां व्याख्यात।

C) यथाभीष्टं त्रीणि समाधत्त

५ x ३ = १५

1. विवर्ततेऽर्थभावेन इति व्याख्यात।
2. हंसभक्षणस्मृतेः प्रामाण्याप्रामाण्यव्यवस्थां प्रतिपादयत।
3. वाक्यपदीयप्रोक्तान् प्रमाणविशेषान् आलोचयत।
4. विषयत्वमनापन्नैः इत्यादिकारिकां व्याख्यात।
5. पदे न वर्णा विद्यन्ते इति कारिकां व्याख्यात।

D) यथाभीष्टम् एकं समाधत्त

१० x १ = १०

1. स्मृतीनां बहुरूपत्वं प्रयोजनञ्च विस्तरेण व्याख्यात।
2. स्वं रूपम् इति सूत्रस्य विषये भर्तृहरिमतं व्याख्यात।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. न्यायबोधिण्याः मङ्गलश्लोकं लिखत ।
2. नित्यद्रव्याणि कानि ?
3. कर्तृत्वं किम् ?
4. संयोगः कतिविधः ? नामानि लिखत ।
5. प्रत्यभिज्ञा का ?
6. न्यायबोधिन्युक्तसमवायिकारणलक्षणं किम् ?
7. त्वगिन्द्रियेण उष्णस्पर्शप्रत्यक्षे कः सन्निकर्षः ?
8. स्वार्थानुमानस्य किं लक्षणम् ?
9. पक्षता का ?
10. केन सम्बन्धेन दोषवत्त्वं दुष्टत्वम् ?
11. उपमितौ कः व्यापारः ?
12. का आकाङ्क्षा ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. निधायेति मङ्गलश्लोकं व्याख्यात ।
2. आकाशविभूतानां लक्षणानि विलिख्य समन्वयं विधत्त।
3. प्रत्यक्षज्ञानस्य लक्षणद्वयं प्रतिपादयत ।
4. रूपवान् घटः इत्यत्र प्रकारविशेष्यभावमादाय शाब्दबोधप्रक्रियां प्रदर्शयत
5. ईश्वरसद्भावे प्रमाणं प्रदर्शयत।
6. त्रिविधलिङ्गानां नामानि विलिख्य अन्वयव्यतिरेकिणं सोदाहरणं प्रतिपादयत ।
7. न्यायबोधिनीदिशा पक्षसपक्षविपक्षाणां लक्षणानि वर्णयत ।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. सप्तग्रहणफलं प्रतिपादयत।
2. तमसः अतिरिक्तद्रव्यत्वं संसाध्य निराकुरुत।
3. रूपलक्षणस्य समन्वयं प्रदर्श्य चित्ररूपं साधयत ।
4. पूर्वपक्षसिद्धान्तव्यतिरेकव्याप्तीनां लक्षणसमन्वयप्रकारं सोदाहरणं प्रदर्शयत ।
5. शब्दप्रमाणस्य लक्षणमुक्त्वा आकाङ्क्षा-योग्यता-सन्निधीनां परिचयो देयः ।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. दीपिकानुसारं दोषत्रयलक्षणप्रदर्शनपूर्वकं लक्षणलक्षणं प्रतिपादयत ।
2. कारणलक्षणं, तस्य वैविध्यं च सलक्षणं सोदाहरणं प्रतिपाद्य, अन्यथासिद्धिमपि प्रदर्शयत।।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. मङ्गलं कतिविधम् ? नामानि लिखत ।
2. तमो न रूपिद्वयम्.....आलोकाभाववत् ।
3. उत्पन्नकालावच्छिन्ने द्रव्ये केन न्यायेन निर्गुणत्वं प्रतिपाद्यते ?
4. पीलुपाकवादी कः ?
5. किं साधारणकारणत्वम् ?
6. द्रव्याऽग्राहकाणि इन्द्रियाणि कानि ? नामानि लिखत ।
7. घटत्वे रूपाभावप्रत्यक्षे कः सन्निकर्षः ?
8. दाहं प्रति कः विशिष्टाभावः कारणम् ?
9. विपक्षस्य किं लक्षणम् ?
10. को हेतुः विरुद्धो भवति ?
11. सुखस्य निष्कृष्टं लक्षणं किम् ?
12. भावनायाः किं लक्षणम् ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. शक्तेरतिरिक्तपदार्थत्वमाशङ्क्य निरूकुरुत ।
2. मूलोक्तसमवायिकारणलक्षणं न्यायबोधिन्युक्तसमवायिकारणलक्षणं च प्रतिपादयत ।
3. अन्तिमसन्निकर्षचतुष्टयं सोदाहरणं प्रस्तूयताम् ।
4. ज्ञानवान् आत्मा इत्यत्र प्रकारविशेष्यभावमादाय शाब्दबोधप्रक्रियां दर्शयत ।
5. गदाधरजगदीशमतयोः अनुमितिपरामर्शयोः विशिष्य कार्यकारणभावं प्रदर्शयत ।
6. त्रिविधलिङ्गानां नामानि विलिख्य केवलव्यतिरेकिणं सोदाहरणं प्रतिपादयत ।
7. ग्रन्थानुसारम् उपमानं प्रतिपादयत ।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. पृथिवीलक्षणं विवेचयत ।
2. ईश्वरसद्भावे प्रमाणं प्रदर्शयत।
3. शब्दलक्षणं भेदाश्च सोदाहरणं प्रतिपादयत ।
4. पञ्चावयवानां नामानि, लक्षणं प्रयोजनं च प्रदर्शयत ।
5. सुखदुःखयो लक्षणं प्रतिपादयत ।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. कार्यरूपपृथिव्यादिचतुष्टयस्य उत्पत्तिविनाशक्रमं प्रदर्श्य परमाणुसद्भावे प्रमाणं दर्शयत।
2. शब्दप्रमाणमाश्रित्य निबन्धमेकं लिखत ।

SK-341 तर्कसङ्ग्रहः दीपिकान्यायबोधिनीसहितः

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. दीपिकानुसारं को बालः ?
2. कर्मणः किं लक्षणम् ?
3. नित्यस्य किं लक्षणम् ?
4. कः पिठरपाकवादी ?
5. पिण्डीभावो नाम किम् ?
6. किम् असाधारणकारणत्वम् ?
7. साधारणकारणानि कानि ?
8. न्यायस्य किं लक्षणम् ?
9. हेतुदोषाः के ?
10. कौ अयुतसिद्धौ ?
11. को हेतुः स्वरूपासिद्धो भवति ?
12. मनसा सुखस्य प्रत्यक्षे कः सन्निकर्षः ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. तमसः कथन्न दशमद्रव्यत्वमिति प्रतिपादयत ।
2. मूलोक्ताऽसमवायिकारणलक्षणं प्रतिपाद्य न्यायबोधिन्युक्तलक्षणं लिखत ।
3. व्याप्तेः निरूपणं विधत्त ।
4. शब्दवद् गगनम् इत्यत्र आधाराधेयभावमादाय शाब्दबोधप्रक्रियां दर्शयत ।
5. परामर्शलक्षणं न्यायबोधिनीपद्धत्या प्रतिपादयत ।
6. दाहकारणतास्थले विशिष्टाभावस्य त्रैविध्यं सुस्पष्टं निरूपयत ।
7. संशयलक्षणं दलकृत्यसहितं विवेचयत ।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. अव्याप्त्यादिदोषत्रयस्य निष्कृष्टं लक्षणं प्रतिपादयत ।
2. जीवलक्षणमुक्त्वा तस्य शरीरेन्द्रियभिन्नत्वं विभुत्वं च प्रतिपादयत ।
3. सोदाहरणं कारणलक्षणं प्रतिपाद्य साधारणत्वम् असाधारणत्वं च निरूपयत ।
4. दीपिकानुसारं परामर्शस्य अनुमितिकरणत्वं संसाध्य लिङ्गस्य करणत्वं निराकृत्य परामर्शस्य व्याप्तिज्ञानस्य च करणत्वं कथं सम्भवतीति विवेचयत ।
5. अभावचतुष्टयं यथाग्रन्थं प्रतिपादयत ।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. पाकमाश्रित्य निबन्धमेकं लिखत ।
2. लिङ्गस्य त्रैविध्यं यथाग्रन्थं व्याख्येयम् ।

Part-A

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1*10=10

1. न्यायसिद्धान्तमुक्तावलीग्रन्थस्य प्रथमं मङ्गलश्लोकं लिखत ।
2. प्राचीनमते मङ्गलस्य फलं किम् ?
3. विशिष्टाभावः कतिविधः ? नामानि लिखत ।
4. समवायसाधकानुमानं किम् ?
5. अन्यथासिद्धस्य किं लक्षणम् ?
6. क्षणिकत्वं किम् ?
7. ईश्वरे के के गुणाः सन्ति ?
8. कस्य दृश्यत्वं कस्य चादृश्यत्वम् ?
9. स्नेहत्वं कथं न कार्यतावच्छेदकम् ?
10. रसनेन्द्रिये जलत्वसाधकानुमानं किम् ?
11. सुवर्णस्य तैजसत्वसाधकानुमानं किम् ?
12. सुषुप्तौ कीदृशी विज्ञानधारा निराबाधा ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. समाप्तपुनरातत्त्वदोषाक्षेपं परिहरतः ।
2. यथाग्रन्थं द्रव्यत्वजातिं साधयत ।
3. अभावस्य भेदप्रभेदान् सलक्षणं प्रतिपादयत ।
4. घ्राणेन्द्रिये पार्थिवत्वं साधयत ।
5. इन्द्रियाणां मनसश्चात्मत्वं निराकुरुत ।
6. प्रत्यक्षस्य चतुर्णां लक्षणानां समन्वयं प्रदर्शयत ।
7. निर्विकल्पकं प्रतिपादयत ।

C) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. आकाशशरीरिणां साधर्म्यम् ।
2. लौकिकसन्निकर्षः॥

Part- B

D) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. शब्दशब्दस्य अर्थः कः इति भाष्यदिशा वर्णयत।
2. चत्वारि शृङ्गाः इति मन्त्रस्य भाष्यव्याख्यानं प्रदर्शयत।
3. सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे इत्यस्य कः विग्रहः इति भाष्यदिशा पर्यालोचयत।
4. प्रयोगे धर्मः इति चेत् के दोषाः?
5. सूत्रे व्याकरणमिति चेत् के दोषाः?

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

Part-A

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. भाषापरिच्छेदग्रन्थस्य मङ्गलश्लोकं लिखत ।
2. ईश्वरो जगतः समवायिकारणम् , असमवायिकारणं, निमित्तकारणं वा ?
3. द्रव्यत्वजातिसाधकानुमानमेकं लिखत ।
4. संसर्गाभावस्य किं लक्षणम् ?
5. शब्दसमवायिकारणतावच्छेदकं किम् ?
6. अव्याप्यवृत्तित्वं किम् ?
7. मनसि के के गुणाः सन्ति ?
8. अवयवावयवधाराया अनन्तत्वे को दोषः ?
9. जलरसाभिव्यञ्जकं किम् ?
10. तद्रूपाग्रहे धर्मिणोऽपि चाक्षुषत्वं सम्भवति न वा ? सोदाहरणं लिखत ।
11. वायुः कैरनुमीयते ?
12. कुतः पुरुषस्याकारणत्वम् ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. मङ्गलवादं विवेचयत ।
2. तमसः अतिरिक्तद्रव्यत्वं संसाध्य निराकुरुत ।
3. गुणादिषण्णां साधर्म्यं व्याख्यात ।
4. जलत्वजातिं साधयत ।
5. क्षणिकविज्ञानवादिबौद्धमतं विवेचयत ।
6. अनुमितेः त्रयाणां लक्षणानां समन्वयं विधत्त ।
7. इन्द्रियत्वं किं ? परिष्कुरुत ।

C) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. जातिलक्षणप्रतिपादनपूर्वकं जातिबाधकान् निरूपयत ।
2. अलौकिकसन्निकर्षः।

Part- B

D) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. रक्षोहागमान् विवृणुत।
2. उत त्व इति प्रयोजनं विवृणुत।
3. सिद्धशब्दस्य कः पदार्थः। भाष्यदिशा व्यख्यात।
4. ज्ञाने धर्मः इति चेत् के दोषाः।
5. शब्दः व्याकरणमिति पक्षे के दोषाः।

SK-370 व्युत्पत्तिवाद:-1

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. व्युत्पत्तिवादशब्दस्य व्युत्पत्तिः का ?
2. संसर्गमर्यादा इत्यत्र तृतीयार्थः कः ?
3. स्वसमानविभक्तिकत्वं किम् ?
4. कुत्र विशेष्यविशेषणवाचकपदयोः समानवचनकत्वनियमः ?
5. सम्पन्नो ग्रीहिरित्यत्र एकदेशान्वयास्वीकारे एकत्वस्य केन सम्बन्धेन प्रकृत्यर्थेऽन्वयः ?
6. एकत्वघटकं साजात्यं केन रूपेण ?
7. नीलस्य घटः इत्यत्र बाधकनियमस्य सत्त्वेऽपि कथम् अभेदान्वयापत्तिः ?
8. यत्तु इति मतानुसारं समासव्याससाधारणी आकाङ्क्षा का ?
9. भेदोऽभावश्च यदि विशेषणविभक्तेरर्थः तर्हि तयोः सम्बन्धलाभः कथम् ?
10. संयोगविभागादिपदानां नैमित्तिकसंज्ञात्वनिराकरणं किमर्थम् ?
11. घटो घटः इत्यत्र कीदृशकार्यकारणभावं स्वीकृत्य अभेदान्वयापत्तिवारणम् ?
12. स घटः, घटः स इत्यत्र तत्शब्दार्थः कः ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. अभेदान्वयबोधः कुत्र भवति ? ग्रन्थदिशा विविच्यताम्
2. दधि सुन्दरम्, इदं दधि इत्यनयोः उदाहरणयोः पूर्वपक्षप्रदर्शनपूर्वकम् अन्वयबोधं प्रतिपादयत।
3. समासव्याससाधारणं.....विरुद्धविभक्तिराहित्यमेव तादृशान्वयबोधौपयिकाकाङ्क्षा इति मतं यथाग्रन्थं वर्णयत ।
4. भेदोऽभावश्च यदि विशेषणविभक्तेरर्थः तदा के दोषाः ग्रन्थकृद्भिः प्रदर्शिताः ?
5. स्तोकः पाकः इत्यत्र कथं न द्वितीया ?
6. घटो घटः इत्यत्र कथं शाब्दबोधपत्तिवारणम् ?

7. घटो द्रव्यमित्यत्र प्रकारतासम्बन्धेन शाब्दबोधस्य घटेऽपि सत्त्वात् तत्र चोपस्थितेः
प्रकारतासम्बन्धेन अविद्यमानत्वात् कथं समानप्रकारताप्रत्यासत्त्या पदार्थोपस्थितेः
कारणता वक्तुं शक्यते ?

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. सम्पन्नो ब्रीहिरित्यत्र एकत्वान्वयमुपपादयत ।
2. सत्यम्, अभेदस्तादात्म्यम् इति मतं ग्रन्थदिशा निरूपयत ।
3. उपकुम्भमित्यत्र कुम्भसमीपार्थे विभक्त्यर्थान्वयस्य प्रातिपदिकान्तरार्थाभेदान्वयस्य च अनुपपत्तिं प्रदर्श्य समाधत्त ।
4. परामर्शकारणताविचारदर्शितदिशा व्यभिचारस्य वारणीयत्वादिति ग्रन्थस्याशयः स्फोरणीयः ।
5. दण्डसंयोगवान् दण्डसंयोगवान् इत्यत्र अभेदान्वयवारणाय कीदृशं पृथक्कारणत्वं कल्पनीयम् ?

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. व्युत्पत्तिवादग्रन्थस्य भूमिकां प्रतिपाद्य प्रथमपङ्क्त्यर्थः स्फोरणीयः ।
2. स घटः, घटः स इत्यादिवाक्यात् कथं शाब्दबोधानुपपत्तिः, कथञ्च वारणम् ?

SK-411 रघुवंशे प्रथमसर्गः

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथेष्टं विंशतिप्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत- 1x20=20

1. रघुवंशस्य प्रसिद्धा टीका का ?
2. आफलोदयकर्मणाम् इत्यस्य समासः कथम् ?
3. सूर्यवंशीयाः केनोपायेन देहं त्यजन्ति स्म ?
4. राजेन्दुः इत्यत्र सनाम समासं प्रदर्शयत।
5. वृषस्कन्धः इत्यत्र उपमितसमासश्चेत् शालप्रांशुः इत्यत्र कः समासः ?
6. दिलीपः किमर्थं बलिम् अग्रहीत् ?
7. दिलीपस्य वृद्धत्वं कीदृशम् ?
8. धर्मार्थकामेषु दिलीपस्य प्रधानः कः आसीत् ?
9. दिलीपभूमेः कः परिखावलयोऽभवत् ?
10. सुदक्षिणादिलीपौ किमर्थं चिन्ताक्रान्तौ ?
11. दिलीपः किमर्थं परिमेयपुरःसरोऽभवत् ?
12. तयोः प्रयाणे मयूराः कथं मार्गं त्यजन्ति स्म ?
13. अरविन्दानां परिमलः कथं शीतलो जातः ?
14. ग्रामाः केन केभ्यो दत्ताः ?
15. दिलीपः लङ्घितम् अध्वानं कुतो न मेने ?
16. मृगाः ऋषिपत्नीनां कानि इव ?
17. कुत्र निषीदतो मृगान् दिलीपः ददर्श ?
18. दिलीपः यन्तारं किमिति आदिदेश ?
19. अग्नेः पत्नी का ?
20. राज्यस्य सप्ताङ्गानि कानि ?
21. राज्ञः शराः कुतः प्रत्यादिश्यन्ते इव ?
22. ईतयः काः ?

B) यथेष्टं चतुर्णां श्लोकानां पूरणं कृत्वा व्याख्यां लिखत- 5x4=20

1. मन्दः कवियशःप्रार्थी .....
2. जुगोपात्मानमत्रस्तो .....
3. कलत्रवन्तमात्मानमवरोधे .....
4. हविरावर्जितं होतः.....।
5. वन्यवृत्तिरिमां शश्वत्.....।

C) एकस्योत्तरं लिखत - 10x1=10

1. रघुवंशीयानां गुणविशेषवर्णनम्।
2. दिलीपदम्पतीकृतवसिष्ठाश्रमप्रयाणवर्णनम्।

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथेष्टं दशानां प्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत। 1x10=10

1. शिवस्य कति तनवः?
2. गिरिचरः नाग इव कः प्राणसारं बिभर्ति?
3. ययातेः प्रियभार्या का?
4. हरिणः कुतः वियति बहुतरं प्रयाति?
5. नृपाणामक्षय्यं धनं किमाह राजा?
6. का विद्या अशोचनीया भवति?
7. कुत्र भूयिष्ठं दक्षिणा भव?
8. कासां सर्वमेव मण्डनं भवति?
9. तपोवनानि किम्प्रधानानि भवन्ति?
10. पाण्डुसिकते पदपङ्क्तिः पश्यादवगाढा कुतः?
11. कण्वः कुतः सोमतीर्थं गतः?
12. कः शाश्वते ब्रह्मणि वर्तते?

B) यथेष्टं पञ्चानाम् समाधानं कुरुत।

3x5=15

1. अग्निशरणे कण्वेन श्रुतां छन्दोमयीं वाणीं विवृणुत।
2. स्निग्धजनसंविभक्तं हि दुःखं सह्यवेदनं भवति, सप्रसङ्गं व्याख्यात।
3. विदूषकस्य मृगयाकष्टं वर्णयत।
4. आर्तत्राणाय वः शस्त्रं न प्रहर्तुमनागसि, सप्रसङ्गं व्याख्यात।
5. कठिनं खलु ते चेतः शिरीषस्येव बन्धनम्, सप्रसङ्गं व्याख्यात।
6. ओदकानां स्निग्धोऽनुगम्यते, सप्रकरणं व्याख्यात।
7. वेदविदस्मि राज्ञः पौरवस्य नगरधर्माधिकारे नियुक्तः, सप्रकरणं निरूपयत।

C) यथेष्टं त्रयाणामुत्तरं लिखत।

5x3= 15

1. कण्वकृतं राजसन्देशं वर्णयत।
2. जलसेचनावसरे शकुन्तला तत्सखीनां सम्भाषणानि विवृणुत।
3. कण्वकृतं वधूधर्मोपदेशं विशदयत।
4. शकुन्तलां पीडयन्तं भ्रमरं वर्णयत।
5. दुष्यन्तोक्तानि तपोवनसूचकानि चिह्नानि कविवचनैः व्याख्यात।

D) एकस्योत्तरं लिखत -

10x1=10

1. शकुन्तलानुरागविषये राजविदूषकयोः सम्भाषणं प्रपञ्चयत।
2. शकुन्तलानिर्गमने तपोवनस्थानां शोकावस्थां प्रकाशयत।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन उत्तरत।

1x10=10

1. काव्यालापाः कस्य अंशाः ?
2. स्वरः कुत्र विशेषार्थप्रतीतिं करोति ?
3. साहित्यदर्पणः कैः फलवान् भवति ?
4. छन्दः वेदपुरुषस्य किमङ्गम् ?
5. सचेतसाम् अश्रुपातादयः कुतो भवन्ति ?
6. सर्वगुरुः कः गणः ?
7. किं साधारण्यमाश्रित्य काव्यम् अङ्गीक्रियते ?
8. लोचनकारमते रसाः प्रतीयन्ते इति कीदृशो व्यवहारः ?
9. भाति रथाङ्गम् इत्यत्र अभिधानियामकं किम् ?
10. वाक्ये का नाम योग्यता ?
11. चिन्मयः इत्यत्र कस्मिन् अर्थे मयट् प्रत्ययः ?
12. रसः कुतो न ज्ञाप्यः ?

B) अभीष्टान् पञ्च समासेन विवृणुत।

3x5=15

1. रसाभासं सोदाहरणं निरूपयत।
2. पदलक्षणं निरूपयत।
3. उपेन्द्रवज्रां सलक्षणोदाहरणं निरूपयत।
4. व्यङ्ग्यार्थस्य व्यञ्जकत्वं सोदाहरणं निरूपयत।
5. मम्मटकाव्यलक्षणे सगुणौ इति विशेषणं निराकुरुत।
6. अनुकार्यगतः रसः इति पक्षं निराकुरुत।
7. चतुर्वर्गफलप्राप्तिः - इत्यादिकारिकां व्याख्यात।

C) अभीष्टान् त्रीन् विशदयत।

5x3=15

1. कर्मणि कुशलः इत्यत्र मम्मटमतं प्रस्तूय निराकुरुत।
2. करुणादिषु आनन्दमयत्वम् उपपादयत।
3. समवृत्तलक्षणं निरूप्य मालिनीवृत्तं सलक्षणोदाहरणं दर्शयत।
4. अर्धसमवृत्तं प्रतिपाद्य पुष्पिताग्रावृत्तं सलक्षणोदाहरणं दर्शयत।
5. वाक्यलक्षणं महावाक्यलक्षणं च विशदयत।

D) एकं प्रपञ्चयत।

10x1=10

1. साहित्यदर्पणोक्तं काव्यप्रयोजनं विस्तरेण प्रतिपादयत।
2. तेन षोडशभेदिताः इति वचनं प्रपञ्चयत।

A) एकेन वाक्येन उत्तरत।

1x10=10

1. मधुना मत्तः पिकः इत्यत्र कः अभिधानियामकः?
2. रसः अनुमीयते इति कः अवदत् ?
3. वाक्ये का नाम आसत्तिः?
4. निर्वासनाः रङ्गे कीदृशाः भवन्ति ?
5. छन्दसि विच्छेदः किमित्युच्यते ?
6. अतिजगतीप्रकारे कति वर्णाः?
7. रूपकालङ्कारस्य बीजभूता लक्षणा का ?
8. पदार्थान्वयबोधने का वृत्तिः?
9. कस्य अपकर्षकाः दोषाः?
10. वक्रोक्तिः काव्यजीवितम्, कस्य वचनमेतत् ?
11. रसः कुतो न परोक्षः?
12. व्यक्तौ सङ्केतग्रहणे को दोषः?

B) अभीष्टान् पञ्च समासेन विवृणुत।

3x5=15

1. रसास्वादे वासनाद्वयस्य हेतुत्वम् उपपादयत।
2. साध्यवसानां लक्षणां सलक्षणोदाहरणं निरूपयत।
3. व्यञ्जनालक्षणं सोदाहरणं प्रतिपादयत।
4. वंशस्थवृत्तं सलक्षणोदाहरणं निरूपयत।
5. निःशेषच्युतचन्दनमित्यादौ व्यङ्ग्यार्थं प्रकाशयत।
6. रथोद्धतां सलक्षणं सोदाहरणं दर्शयत।
7. काकुवैशिष्ट्यात् व्यङ्ग्यार्थं सोदाहरणं निरूपयत।

C) अभीष्टान् त्रीन् विशदयत।

5x3=15

1. संयोगादीन् अभिधानियामकान् सोदाहरणं लिखत।
2. रससिद्धान्ते साधारणीकरणस्वरूपं तस्य वैशिष्ट्यं च प्रतिपादयत।
3. लक्षणां सलक्षणं निरूप्य आरोपाध्यवसानाभ्यां तां द्विधा सोदाहरणं वर्णयत।
4. आर्यावृत्तं सलक्षणोदाहरणं दर्शयत।
5. सत्त्वोद्रेकादिकारिकाद्वयं व्याख्याय रसस्य अखण्डत्वं प्रतिपादयत।

D) एकं प्रपञ्चयत।

10x1=10

1. मम्मटकाव्यलक्षणस्य निरासं कुरुत।
2. शार्दूलविक्रीडितं स्रग्धरां च सलक्षणोदाहरणं प्रतिपादयत।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्कः - 50

A) एकेन वाक्येन दश उत्तरत।

1x10=10

1. भट्टेन्दुराजः कः ?
2. शब्दार्थशासनज्ञानमात्रेण कः न वेद्यते ?
3. काव्ये व्युत्पत्त्याः अपि पार्यान्तिकं फलं किम् ?
4. प्रत्यभिज्ञापदस्य प्रकृतग्रन्थे कोऽर्थः ?
5. श्रूयमाणेषु वर्णेषु ध्वनिरिति व्यवहारः कैः क्रियते ?
6. कः दीपशिखायां यत्नवान् भवति ?
7. लोचनोक्तं प्रतिभालक्षणं किम् ?
8. आनन्दवर्धनकृतः वेदान्तग्रन्थः कः ?
9. ध्वनिः कुतो न अनुमेयः ?
10. वस्त्वलङ्कारध्वन्योः कुत्र पर्यवसानं भवति ?
11. यत्परः शब्दः स शब्दार्थः इति केषां नयः ?
12. भङ्गो भक्तिरिति निर्वचनेन कः अर्थः अभिप्रेतः ?

B) अभीष्टानि पञ्च समासेन विवृणुत।

3x5=15

1. लोचनोक्तं सहृदयलक्षणं व्याख्यात।
2. काव्यप्रयोजनविषये लोचनकारमतं स्पष्टीकुरुत।
3. प्रतीयमानं पुनरन्यदेव इत्यादिकारिकां विवृणुत।
4. लोचनानुसारं भक्तिपदनिर्वचनप्रकारान् दर्शयत।
5. अप्रस्तुतप्रशंसायां ध्वनेः अन्तर्भावं निराकुरुत।
6. वाच्ये प्रतिषेधरूपे अनुभयरूपं व्यङ्ग्यं सोदाहरणं दर्शयत।
7. प्रथमाभाववादं प्रस्तुतवत।

C) अभीष्टानि त्रीणि विशदयत।

5x3=15

1. शोकः श्लोकत्वमागतः, लोचनदिशा प्रपञ्चयत।
2. भक्तिः न ध्वनिः, ग्रन्थोक्तयुक्तिभिः साधयत।
3. विभाति लावण्यमिवाङ्गनासु, विस्तरेण व्याख्यात।
4. ध्वनिलक्षणकारिकां व्याख्याय विवक्षितान्यपरवाच्यध्वनिं सोदाहरणं प्रतिपादयत।
5. प्रथमे हि विद्वांसो वैयाकरणाः, लोचनदिशा विस्तरेण स्पष्टयत।

D) एकं प्रपञ्चयत।

10x1=10

1. भ्रम धार्मिक इत्यादिश्लोके लोचनदिशा नानामतानि आलोच्य ग्रन्थकारमतं स्थापयत।
2. अभाववादत्रयं प्रस्तूय निराकुरुत।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन दश उत्तरत।

1x10=10

1. शब्दाश्छन्दोभिधानार्थाः इति वचनं कस्य ?
2. परमार्थतः काव्यात्मा कः ?
3. अभिहितान्वयवादः कस्मिन् शास्त्रसम्प्रदाये भवति ?
4. के महाकवयः ?
5. बुधैः इति बहुवचनेन किं सूचितम् ?
6. अभाववादे परोक्षलिट् प्रयोगः किमर्थम् ?
7. लोचनोक्तं प्रतिभालक्षणं किम् ?
8. जातौ जातिमतः अस्तित्वे किमुदाहरणं लोचने दत्तम् ?
9. यावत्पूर्णे न चैतेन तावन्नैव वमत्यमुम्, कस्य वचनम् ?
10. महाकवीनां महाकवित्वलाभः कथम् ?
11. स्वलद्गतिः शब्दः नाम कोऽर्थः ?
12. जगतः मूर्ता आर्तिः कः ?

B) अभीष्टानि पञ्च समासेन विवृणुत।

3x5=15

1. वृत्तिरीतीनां सङ्घटनाधर्मानतिरिक्तत्वमुपपादयत।
2. समासोक्त्यलङ्कारे ध्वनेः अन्तर्भावं निराकुरुत।
3. ध्वनिलक्षणकारिकां विवृणुत।
4. तृतीयाभाववादविकल्पं प्रतिपादयत।
5. विभाति लावण्यमिवाङ्गनासु, विवृणुत।
6. लक्षणा पञ्चधा मता, व्याख्यात।
7. विवक्षितान्यपरवाच्यध्वनिं सोदाहरणं निरूपयत।

C) अभीष्टानि त्रीणि विशदयत।

5x3=15

1. सहृदयानां मनसि आनन्दो लभतां प्रतिष्ठाम्, लोचनदिशा व्याख्यात।
2. अतिव्याप्तैरथाव्याप्तेः न चासौ लक्ष्यते तथा, सोदाहरणं साधयत।
3. कस्य वा न भवति रोषः इत्यादिश्लोकं लोचनदिशा व्याख्यात।
4. आनन्दवर्धनस्य देशकालकृतिपरिचयं कारयत।
5. चारुत्वोत्कर्षनिबन्धना हि वाच्यव्यङ्ग्ययोः प्राधान्यविवक्षा उदाहरणद्वयेन प्रदर्शयत।

D) एकं प्रपञ्चयत।

10x1=10

1. भर्तृहरिकारिकाबलेन पञ्चसु अर्थेषु ध्वनिव्यवहारं प्रकाशयत।
2. भाक्तवादं प्रस्तूय निरस्यत।

कालावधिः- होराद्वयम्

दिनाङ्कः- 18.12.2017

पूर्णाङ्कः- 50

A) यथेच्छं दशप्रश्नानाम् उत्तरं लिखत।

1*10=10

1. यदा विद्यालये अहं भाषमाणः आसं तदा सः मह्यं दत्तवान्। (क्तप्रत्यययोगेन सरलवाक्येन लिखत)
2. मुमुक्षुः परमं शुद्धं बुद्धं मुक्तम् आत्मानं जानातु। (कृद्योगेन वाक्यं लिखत)
3. ग्रामस्थः कृषकः स्कन्धेन बलात् एकाम् अजां ग्रामं हरति। (कर्मणि परिवर्तयत)
4. यदा रामः मार्गे गच्छन् आसीत् तदा अहं रामस्य हस्तात् ग्रन्थं स्वीकृतवान्। (सरलवाक्येन लिखत)
5. ये यथा मां प्रपद्यन्ते तान् तथैव भजामि अहम्। (कर्मणि परिवर्तयत)
6. अस्माभिः महान् देवः सरस्वत्याः तटे सायं मन्दिरे अवन्द्यत। (प्रयोगपरिवर्तनं कुरुत)
7. रामानुजः भरतः भरतज्येष्ठं रामं द्रष्टुं वनं गच्छति। (निमित्तशब्दयोगेन परिवर्तयत)।
8. यदा रामः पद्भ्यां वनं गच्छन् आसीत् तदा सीता नेत्राभ्यां तम् अपश्यत्। (क्तवतुप्रत्यययोगेन सरलवाक्येन लिखत)
9. वयं चत्वारः त्रीन् वेदान् विद्यालये गृहे च अपठाम। (प्रयोगपरिवर्तनं कुरुत)
10. अमी शिशवः सूनवः दश ग्रन्थान् अनयन्। तान् ग्रन्थान् वयम् अपठाम। (एकवाक्येन लिखत)
11. अमूभिः पञ्चभिः कानिचन द्वाविंशतिः फलानि अस्मभ्यं देयानि। (विधिलिङि वाक्यं रचयत)
12. पुरा महर्षिणा पाणिनिना कदा व्याकरणस्य चत्वारो ग्रन्थाः प्रणीताः। (प्रयोगं परिवर्तयत)

B) भावसप्तमीं प्रयुज्य दश वाक्यानि परिवर्तयत।

1*10=10

1. यदा गोपिकाः वृन्दावने अटन्ति तदा कृष्णः मुरलीं वादयति।
2. यदा अध्येतारः वेदान् उच्चारयन्ति तदा मन्दिरे पूजा अनुष्ठीयते।

3. 'शृणु' इति यदा शिक्षिकया प्रोक्तं तदा बालकः ताम् प्रति दृष्टवान्।
4. यदा मातामही 'अत्र उपविश' इति आदिष्टवती तदा मुकुन्दः यथोक्तम् आचरितवान्।
5. यदा सुभाषचन्द्रः पाश्चात्यैः युद्धं कृतवान् तदा भारतस्य स्वाधीनता अवश्यम्भाविनी जाता।
6. यदा वयं प्रकोष्ठे तिष्ठामः तदा ते बहिः उपविशन्ति।
7. यदा यूयं वेगेन धावथ तदा वयम् मन्दं गच्छामः।
8. यदा केचन वृद्धाः भाषन्ते तदा बालकाः तान् अनुकुर्वन्ति।
9. यदा काश्चन वृद्धाः मार्गम् पृच्छन्ति तदा स ताः मार्गम् बोधयति।
10. यदा अर्जुनः शस्त्रम् परित्यक्तवान् तदा भगवान् तस्मै गीताम् उपदिशति।
11. यदा कौरवाः पाण्डवैः पराजिताः तदा धर्मः रक्षितः।
12. यदा सीता रामेण सह वनं गतवती तदा सर्वेऽश्रुपातं कुर्वन्ति।

C) षण्णां सन्धिं कुरुत।

0.5*6=3

1. अमी+अत्र
2. शुचिः+वाणी
3. अमुष्याः+इच्छा
4. अरिषु+ईर्षा
5. कवयः+आसन्
6. लघुः+नदी
7. कौमुद्याः+टीका
8. भानो+अस्ति

D) षण्णां सन्धिविच्छेदं कुरुत।

0.5*6=3

1. तस्या इच्छा
2. अधुनैव
3. अरिरुत्थितः
4. इत एव
5. धेनूर्नयति
6. मध्वत्र
7. नद्यत्र
8. सिंहो माणवकः

E) यथेच्छं चतुर्णां प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत।

1*4=4

1. संहितैकपदे इति श्लोकं पुरयत।
2. उक्ते अपादाने का विभक्तिः भवति?
3. रामेण रावणः हतः इत्यत्र कर्ता कः, स उक्तः अनुक्तो वा?
4. पञ्च नित्यबहुवचनान्तान् शब्दान् लिखत।
5. विंशतिः इति शब्दस्य कदा त्रिषु वचनेषु व्यवहारः भवति?
6. कः लकारः केवलं वेदेषु प्रयुज्यते?

F) यथेच्छं पञ्चानां शब्दानां रूपाणि लिखत।

1*5=5

1. भगवत्-शब्दस्य द्वितीया।
2. कविशब्दस्य चतुर्थी।
3. अस्मद्-शब्दस्य चतुर्थी।
4. कर्मन्-शब्दस्य षष्ठी।
5. विद्वस्-शब्दस्य प्रथमा।
6. इदम्-शब्दस्य पुंसि द्वितीया।
7. स्त्री-शब्दस्य द्वितीया।

G) यथेच्छं पञ्चानां धातूनां रूपाणि लिखत।

1*5=5

1. डुकृञ्-धातोः विधिलिङि उत्तमपुरुषः।
2. सेव्-धातोः लङि मध्यमपुरुषः।
3. आत्मनेपदिनः पच्-धातोः लोटि मध्यमपुरुषः।
4. लभ्-धातोः कर्मणि विधिलिङि प्रथमपुरुषः।
5. अस्-धातोः लृटि प्रथमपुरुषः।
6. तुद्-धातोः लोटि उत्तमपुरुषः।
7. रुध्-धातोः लटि प्रथमपुरुषः।

H) यथेच्छं पञ्चानां प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत।

2*5=10

1. 'विद्यारण्यः' इति कथायां मायणपरिवारं वर्णयत।
2. भारद्वाजाश्रमे शिष्याः कथम् आसन्।
3. द्वितीयः युवकः किमर्थं रसायनं न कृतवान्।
4. 'विवेक' इति कथायां राजपुत्रस्य अविवेकस्य निवारणं कथं कृतवान्।
5. दुर्भावनया पूरितः कृष्णः किं कृतवान्।
6. व्याधः कदा मृगं प्राप्तवान्।
7. कदा रामः सर्वेभ्यः पारितोषिकं दत्तवान्।
8. गुरुः समभावं कथं वर्णितवान्।

कालावधिः- होराद्वयम्

दिनाङ्कः- 23.12.2017

पूर्णाङ्कः- 50

A) यथेच्छं दशप्रश्नानाम् उत्तरं लिखत।

1*10=10

1. यदा रमा अन्नं खादन्ती आसीत् तदा माता ताम् आहूतवती। (क्तप्रत्यययोगेन सरलवाक्येन लिखत)
2. धूर्ताः असुराः मन्दिरेषु प्रचण्डां चामुण्डां देवीम् अर्चन्ति। (क्तप्रत्यययोगेन वाक्यं परिवर्तयत)
3. अयोध्यायाः अधिपतिना रामेण बाणेन हतः किष्किन्ध्याधिपतिः वाली। (प्रयोगपरिवर्तनं कुरुत)
4. यथा रामः मार्गेण वनं गच्छन् आसीत् तदा सीता तम् अपश्यत्। (क्तवतुप्रत्यययोगेन सरलवाक्येन लिखत)
5. भगवान् हरिः नद्याः तीरे स्थितः अस्ति। तस्मै फलानि देहि। (एकेन वाक्येन लिखत)
6. जनाः देवं प्रणमन्ति। पश्चात् तं ध्यायन्ति च। (ल्यप्प्रत्ययेन वाक्यद्वयस्य संयोगं कुरुत)
7. उत्तमाः बुद्धिमन्तः छात्राः विद्यालये अपि सर्वदा पुस्तकानि पठन्ति। (शतृप्रत्ययस्य प्रयोगं कुरुत)
8. पुत्रेण पिता वन्द्यते। तं पितरं भगिनी पश्यति। (शानच्प्रत्यययोगेन एकवाक्येन लिखत)
9. अहं रत्नानां मूल्यं बोधामि। ततः परं रत्नानि क्रीणामि। (क्त्वाप्रत्ययः प्रयुज्यताम्)
10. तेन काचित् बाला दृश्यमाना अस्ति। ताम् अहमपि पश्यामि। (एकं वाक्यं कुरुत)
11. कदाचित् कश्चित् शिष्यः काञ्चन कवितां कुत्रचित् अपठत्। (क्तप्रत्ययप्रयोगं कुरुत)
12. यदा बालकः मातरं सेवते तदा भगिनी तं पश्यति। (कर्तरि शानच्प्रत्यययोगेन सरलवाक्येन लिखत)

B) भावसप्तमीं प्रयुज्य दश वाक्यानि परिवर्तयत।

1*10=10

1. यदा रमा मोदकं खादति तदा रमेशः क्रीडति।

2. "गच्छ" इति यदा पित्रा उक्तं तदा बालकः क्रन्दन् गतवान्।
3. यदा गुरुः "उत्तिष्ठ" इति आदिष्टवान् तदा शिष्यः भयेन उत्थानं कृतवान्।
4. यदा विदुष्यः भाषन्ते तदा सर्वे शृण्वन्ति।
5. यदा ताः बालिकाः गुरुन् सेवन्ते तदा अतिथयः समागताः।
6. यदा देवानाम् मनांसि प्रसन्नानि तदा ते वरं यच्छन्ति।
7. यदा मातरः तुष्टाः तदा देवाः अपि तुष्टाः भवन्ति।
8. यदा रवीन्द्रनाथः गीताञ्जलिं लिखितवान् तदा वङ्गभाषायाः समधिका कीर्तिः जाता।
9. यदा विषयः ज्ञातः तदा मुखं प्रसन्नं भवति।
10. यदा कार्याणि निस्सङ्गतया क्रियन्ते तदा अस्माकं चित्तं शुद्धम् भवति।
11. यदा दुर्गा पूज्यते तदा दुःखानि अपगच्छन्ति।
12. यदा रामेण वनं गतं तदा सीता अपि वनं गतवती।

C) षण्णां सन्धिं कुरुत।

0.5*6=3

1. स्वादु उदकम्
2. गुरो उक्तिः
3. इन्दोः उष्णता
4. मणौ आगमनम्
5. कवि उक्तिः
6. भानुः अस्ति
7. वने आसीत्
8. देवाः तिष्ठन्ति

D) षण्णां सन्धिविच्छेदं कुरुत।

0.5*6=3

1. रमैव
2. पुनराह
3. नद्युदकम्
4. भवतीति

5. तस्या आशा
6. नन्वेम्
7. बन्धोरिव
8. तन्वाकारः

E) यथेच्छं चतुर्णां प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत। **1*4=4**

1. ऊनविशंतिः इति शब्दस्य विशेष्यरूपेण कतिषु वचनेषु व्यवहारः भवति?
2. रामो हरिः करी.. इति श्लोकं पुरयत।
3. उक्ते कर्मणि का विभक्तिः भवति?
4. जलं पतितम् इत्यत्र कः उक्तः केन च
5. तुदादिगणे किं विकरणं भवति?
6. परोक्षे अतीते कः लकारः भवति?

F) यथेच्छं पञ्चानां शब्दानां रूपाणि लिखत। **1*5=5**

1. सुहृद्-शब्दस्य द्वितीया।
2. अस्मद्-सर्वनाम्नः तृतीया।
3. गुणिन्-शब्दस्य षष्ठी।
4. तुदत्-शब्दस्य सप्तमी।
5. दधि-शब्दस्य षष्ठी।
6. राजन्-शब्दस्य चतुर्थी।
7. श्रेयस्-शब्दस्य पुंसि पञ्चमी।

G) यथेच्छं पञ्चानां धातूनां रूपाणि लिखत। **1*5=5**

1. डुकृञ्-धातोः लङि उत्तमपुरुषः।
2. हु-धातोः लृटि मध्यमपुरुषः।
3. शीङ्-धातोः लृटि उत्तमपुरुषः।
4. अद्-धातोः लिटि मध्यमपुरुषः।
5. परस्मैपदिनः रुध्-धातोः लङि मध्यमपुरुषः।

6. अस् धातोः लङि मध्यमपुरुषः।

7. आत्मनेपदिनः रुध्-धातोः लोटि प्रथमपुरुषः।

H) अष्टसु पञ्च समाधत्त।

2*5=10

1. शिविकास्थायाः तरुण्याः अवस्थां वर्णयत।
2. 'भारद्वाजस्य निस्पृहता' इति नामकरणस्य सार्थकतां वर्णयत।
3. नागार्जुनः द्वितीयमेव युवकं किमर्थं स्वीकृतवान्।
4. 'विवेकः' इति कथायां महाराजः किमर्थं खेदम् अनुभवति स्म।
5. नृपतुङ्गस्य परिचयं लिखत।
6. 'इदं न मम' इति कथायां किमर्थं राजा स्वगुरोः समीपं गतः।
7. ऋषिणा अदृष्टं मृगं व्याधः कथं दृष्टवान्।
8. 'स्वामिभक्तिः' इति कथायाम् आज्ञेनयस्य स्वामिभक्तिः कथं ज्ञायते।

EN-611 – English General**Time: 2 hrs.****Full Marks: 50****A) Read the passage and answer the questions which follow it.2X5**

Perhaps the reason Krishna and I got along so well was that we were both severely dark-skinned. In a society that looked down its patrician nose on anything except milk-and-almond hues, this was considered most unfortunate, especially for a girl. I paid for it by spending hour upon excruciating hour being slathered in skin-whitening unguents and scrubbed with numerous exfoliants by my industrious nurse. But finally she'd given up in despair. I, too, might have despaired if it hadn't been for Krishna.

It was clear that Krishna, whose complexion was even darker than mine, didn't consider his color a drawback. I'd heard the stories about how he'd charmed his way into the hearts of the women of his hometown of Vrindavan—all 16,000 of them! And then there was the affair of Princess Rukmini, one of the great beauties of our time. She'd sent him a most indecorous love letter asking him to marry her (to which he'd promptly and chivalrously responded by carrying her off in his chariot). He had other wives, too—over a hundred, at last count. Could the nobility of Kampilya be wrong? Could darkness have its own magnetism?

When I was fourteen, I gathered up enough courage to ask Krishna if he thought that a princess afflicted with a skin so dark that people termed it blue was capable of changing history. He smiled.

That was how he often answered my questions, with an enigmatic smile that forced me to do my own thinking. But this time he must have sensed my confused distress, for he added a few words. "A problem becomes a problem only if you believe it to be so. And often others see

you as you see yourself.” I regarded this oblique advice with some suspicion. It sounded too easy to be true. But when the festival of Lord Shiva approached, I decided to give it a try.

On this particular night each year, the royal family would go in a procession—the men in front, the women behind—to a Shiva temple and offer their prayers. We didn’t go far—the temple was situated within the palace grounds. Still, it was a grand spectacle, with the entire court and many of the prominent citizens of Kampilya accompanying us, dressed in their glittery best—exactly the kind of event that brought out my worst anxieties. I’d make excuses of ill health so I could stay in my room, but Dhai Ma saw through them and forced me to participate. Miserable among a crush of women who chattered among themselves and ignored me, I’d try to make myself invisible. The other princesses with their bright faces and cheerful banter made me feel doubly awkward as I slouched behind them, wishing Dhri were with me. If someone addressed me—a guest or a newcomer, usually, who didn’t know who I was—I tended to blush and stammer and (yes, even at this age) trip over the edge of my sari.

But this year I allowed a delighted Dhai Ma to dress me in a sea-blue silk light as foam, to weave flowers into my braid, to place diamonds in my ears. I examined Queen Sulochana, the youngest and prettiest of my father’s wives, as she walked ahead of me, carrying a platter filled with garlands for the god. I observed the confident sway of her hips, the elegant grace with which she inclined her head in response to a greeting. I, too, am beautiful, I told myself, holding Krishna’s words in my mind. I tried the same gestures and found them surprisingly easy. When noblewomen came up and complimented me on my looks, I thanked them as though I was used to such praise. People stood back, deferential, as I passed. I raised my chin proudly and showed off the line of my neck as young courtiers whispered among themselves, asking each other who I was, and where I’d been secreted all these years. A visiting bard stared at me admiringly. Later, he would make up a song about my unique comeliness. The song caught public fancy; other songs followed; word traveled to many kingdoms about the amazing princess of Panchaal, as mesmerizing as the ceremonial flames she was born

from. Overnight, I who had been shunned for my strangeness became a celebrated beauty!

1. Why would the girl and Krishna get along well?
2. What were Krishna's achievements despite having a dark complexion?
3. What was her question to Krishna? What was Krishna's answer?
4. What happened during the festival of Shiva?
5. Describe the final transformation in the girl?

B) Write a letter to your Uncle describing your aim in life.

10X1

C) Make sentences using any five words

1X5

Anaesthetic, curious, awful, commotion, insecure, filthy, valour

D) Turn the following into Indirect Speech.

1X5

1. The prince said, "It gives me great pleasure to be here this evening."
2. He said, "We are all sinners."
3. "Where do you live?" asked the stranger.
4. He shouted, "Let me go."
5. Alice said, "How clever I am!"

E) Answer Question No.1 and any other three Questions.5X4

A)The play opens with thunder and lightning as the three witches enter.

1. What does this say about the mood of the play? (2)
2. What did the witches say? (2)
3. Do you really believe that they were witches? (1)

- F)** Give a brief note on Nick and his father's last conversation.
- G)** Write a summary of the poem She was a Phantom of Delight.
- H)** Write the inherent philosophy of poem Stopping by Woods on a Snowy evening.
- I)** Who is A P J Abdul Kalam? Describe his vision for India.

EN-613 – English General**Time: 2 hrs.****Full Marks: 50****A) Read the passage and answer the questions which follow it. 2X5**

Nivedita was an extraordinary orator and a powerful writer. Even before she came to India at the age of thirty, she had established herself as a writer in the English intellectual circle. When she arrived in India and dedicated herself to the awakening of India's nationalist consciousness, she came to realize that her pen would be her main source of power. She started contributing articles on religion, literature, sociology, arts and various relevant issues in both Indian and foreign journals, The Statesman, Amrita Bazar Patrika, Dawn, Prabuddha Bharata and Bal-Bharati being some of them among the Indian newspapers and periodicals. She also wrote several books, the most remarkable of which are: Kali the Mother, The Web of Indian Life, Cradle Tales of Hinduism, The Master As I Saw Him. Many distinguished personalities of the day used to visit her Bosepara Lane residence regularly. Her versatile genius and knowledge in various subjects would charm everybody.

About her small school that was founded according to Swamiji's ideals and consecrated by the Holy Mother, she had the conviction that their blessings were ever with it. She believed that in future Maitreyis and Gargis would emerge from amongst the students of this school. During those days Nivedita had to work in an extremely conservative society. The parents were not all agreeable to educate their daughters. So Nivedita had to walk from door to door to enlist her students. She used to teach the girl students history, geography, natural sciences and a little bit of English. She would also teach them sewing, drawing and handicrafts. She also encouraged them to take up physical exercises. Above all, she helped them increase their innate sense of religion and introduced them to the Indian culture. She also made arrangements so that elderly married ladies and widows might have a little learning and know the art of sewing and other handicrafts. She gave special instructions to a few educated ladies in order to make them good teachers. Occasionally, in the evening hours she would invite the ladies

of the locality and hold meetings. In the open courtyard Swami Saradananda would sit on a cot and recite from the Chandi. He would also sing the name of the Divine Mother and did kathakatà (reciting with a set tune various tales and episodes from the Purànas). Nivedita and Sister Christine would sit in one side of the courtyard with the small girls. Women would sit behind the mat-screen. She often took the students to Dakshineswar, Belur Math and Holy Mother's house at Udbodhan. She also took them to the Zoological Gardens and the Museum. She was very fond of feeding her girl students and when she would do that, she would herself serve them. She would give them fruits and sweets in small packets made of shàl-leaves and afterwards, personally collect the used packets in a basket and throw them away. Thus she served her dear students.

1. What were Nivedita's extraordinary skills?
2. Briefly mention about her contributions in writing?
3. What did Nivedita do to get students for her school?
4. What would Swami Saradananda do in the open courtyard?
5. What did Nivedita like to do for her girls?

B) Write a piece of dialogue between a child and a mother talking about an Indian Hero. 10X1

C) Make sentences using any five words. 1X5

Pretence, disgust, passion, courtesy, glaring, enchantment, strive

D) Fill in the blanks with appropriate prepositions. 1X5

1. Calcutta is famous ____ its theatre performances.
2. The cat appears ____ have originated ____ Egypt.
3. The holy tree is associated ____ scenes ____ goodwill.

E) Answer question no. 1 and any other three questions. 5X4

- 1) Horatio: Before my God, I might not this believe / Without the sensible and true avouch / Of mine own eyes.

1. What is it that Horatio is ready to believe and why? (2)
2. Name the other characters present in this scene. (2)
3. Who is Horatio? (1)

F) Summarize the poem My Last Duchess.

G) Describe the feelings of the boy in the story Araby. Give references from the text to prove your claims.

H) Swami Vivekananda mentioned the greatness of our country in his speech in Chicago. Please describe that in your own words.

I) Why do we consider Mad Girl's Love Song to be a confessional poem? Write a brief note on the life and poetry of Sylvia Plath.

EN-615 - English

Duration:- 2hrs

Full Marks:- 50

A) Answer any one of the following: 1x10=10

1. Sketch the character of Assunta in your own words.
2. Describe 'the hard enough life' of Salvatore.

B) Answer any one of the following: 1x3=3

1. What was the 'rarest and most precious' quality of Salvatore's character?
2. Why was the narrator afraid of breaking his journey at Deoli?

C) Answer any one of the following: 1x10=10

1. Give a substance of 'Seven Ages of Man'.
2. Why does W.B.Yeats wish to escape to the island of Innisfree?
Give a short description of the natural beauty of the island.

D) Answer any one of the following: 1x4=4

1. How will the poet build Cabin at the Lake Isle of Innisfree? What will he hear there?
2. What were "as much part of him as his hands and feet"?

E) You have lost your Ration Card. Write a letter to the Rationing Officer of your area applying for a duplicate ration card. OR

Write a short essay on Preservation of Forest. 1X10=10

F) Read the passage and answer the questions given below:

Rabindra Nath Tagore was the youngest son of Maharshi Debendra Nath Tagore, who was a leader of Brahma Samaj, a new religious sect in the nineteenth century Bengal. Rabindra Nath was educated at home because he did not like the atmosphere of Schools.

In his mature years, he founded a school at Santiniketan where he built it with a difference as he did not like the atmosphere of Schools. Although at the age of seventeen he was sent to England for studies, he returned without completing his studies. But the trip to England gave him enough materials to shape his poetic career.

Tagore was a poet, a short story writer, an essayist, a novelist, an educationist and a painter. But, above all, he is remembered for his immortal songs which are unique in every respect. It is also to be noted that he was an early leader in the field of co-operative movement in India. Besides he also managed the family estates in present Bangladesh, which brought him into close contact with common humanity and increased his interest in human characters. He also took part in political activities and led the anti-partition movement in Bengal in 1905. He wrote many songs to inspire the anti-partition movement. He was the first Asian to receive the Nobel Prize for literature in 1913. He relinquished Knighthood as protest against British barbaric atrocities in Jalianwallabagh in 1919.

1. Why did Tagore establish a school? 3
2. What was the political activities of Tagore? 3
3. Give the adverb form of 'atrocious'. 1
4. Give the antonym of 'anti'. 1
5. Find out a word which means 'gave up'. 1
6. He took part in political activities and led the anti-partition movement.(change into a simple sentence.) 1

G) Answer the following

1. He was too late to hear the first speech.(use so....that) 1
2. Here is the watch that you asked _____.(put a preposition in the blank.) 1
3. Give a synonym for founded. 1

CA-621 – Computer Application (Pr)

Time: 2 hrs.

Full Marks: 50

- A) Type an English paragraph as instructed. 7**
- B) Type a Sanskrit paragraph as instructed. 7**
- C) Apply following formatting to writer document: 7**
1. Heading1, heading2 and heading3 style
  2. Insert Page number and Heading1 and Heading2 in header
  3. Create a Hyperlinked index to page2,3,4 etc. on page1.
- D) Create a Mail merge document having 5 addresses. 7**
- E) Create the Calc document containing**
1. five rows and five columns of data. Apply border, background etc.
  2. Demonstrate insert, delete, hide functions in row, column and worksheets. 7
  3. Demonstrate use of sum, average, min, max, sumif, concatenate functions.
- F) Create a Calc document having a table of data containing marks of 5 students in 3 subjects. Create Column chart and pie chart using the data. Apply chart title, legends, data labels, data table etc. 7**
- G) Create an Impress document as per the given criteria:**
1. Five sheets having different background and layout
  2. Apply different Entry, Emphasis and Exit animations to objects.
  3. Apply different slide transition effects
  4. Insert chart into a slide. Change the parameters of chart. 8

CA-621 – Computer Application (Th)

Time: 2 hrs

Full marks: 50

A) Fill in the blanks: (Any five)

1x5 = 5

1. An Octal number system has symbols from 0 to ____.
2. If 250 unique codes are generated using 'n' bits, $n = \underline{\quad}$?
3. Instruction Register in CPU stores ____ .
4. CD- ROM is a Read Only / Random Access memory. (tick correct alternative)
5. Time required for the arm assembly to reach the particular sector in hard disk is known as ____ .
6. HYPROM having 15 operations and 256 MB RAM will need ___ no of bits for a double address instruction.
7. 10's complement of 567 = ____ ?

B) State True or False: (Any five)

1x5=5

1. Oval box is used for conditional statement in flow-charts.
2. Storage in RAM is Volatile.
3. Algorithm is a step by step problem solving step before actual coding in programming.
4. Flash memory which is popularly known as Pen drive is a kind of EEPROM.
5. Blu-ray disk is a type of magnetic surface recording device.
6. Instruction register stores an instruction address.
7. In Jump operation, the address part of the instruction is copied into PC register.

C) Answer any FIVE of the following:

3x5=5

(steps must be shown, no marks for only answer)

1. $(100.100)_8 = (?)_{16}$

2. $(FA.A)_{16} = (?)_{10}$
3. Calculate: $1011 - 0111$ using 2's complement method.
4. Calculate: 1011×0111
5. Write 123.510 using floating point representation.
6. $1010111E00111 = (?)_{10}$
7. Calculate: $101011E101 + 1110E100$

D) Answer any THREE of the following: 3x5= 15

1. Explain how data is written on and read from magnetic surface.
Also explain how data is organized on hard disk?
2. If the hard disk rotates at 7200 rpm and surface recording density on it is 1 Mb/in, what is the data transfer rate of the disk?
3. How is data recorded and read on a CDROM? What is DVDROM?
What are the differences between CDROM and DVDROM?
4. Write a machine language program for a HYPCOM (having 15 operations and 4KB RAM) to find the smallest of 2 numbers.
(Write Instruction address and Remarks for each instruction)
5. What is RAM? Explain the working of RAM, MAR and MDR with the help of block diagram of 3-bit per word, 4-word memory.

E) Answer any ONE of the following: 10

1. Develop the logical structure (draw the block diagram) of a computer having following configuration:
  - i. 10 operation codes
  - ii. 60 KB memory
  - iii. Single address instruction.
 Write a machine language program to calculate $A+B-C$ in above machine.
2. Write and explain the flow-chart for finding out the student having maximum height in the class.

C Programming Language Practical Paper

Time allowed: 1 hour 30 minutes   Max marks: 50

General Instructions:

There are five compulsory questions of 10 marks each.

Write all the code or steps which you have performed, in your answer script.

- A)** Create a C program to print all the numbers between 36 and 360 that are evenly divisible by 18.
- B)** Build a program that prompts for and accepts 5 numbers in an array, and then sorts the numbers in ascending order and displays on the screen.
- C)** Using for loops, build a program to print the following pattern on the screen:

```

      V
     VW
    VVVV
   VVVVVV
  VVVVVVVV
 VVVVVVVVV
VVVVVVVVVV
```

- D)** Build a function to check whether a user-given alphabet is uppercase or lowercase character. Use main() function to accept the character and report on the result.
- E)** Develop a program that accepts a number as a command line argument and displays the cube of the number on the screen.

CA-623 Computer Applications Theory Paper

Time allowed: 2 hours

Maximum marks: 50

PART – A [20 marks]
(Attempt all questions)

A) Multiple choice (choose the most appropriate answer): [1 mark x 5 = 5 marks]

1. Which of the following 2-D array declaration is invalid in C?

- 1) `char arr[3][10] = { {"Ready"}, {"Steady"}, {"Go"} };`
- 2) `char arr[ 3][ ] = { {"Desktop"}, {"Laptop"}, {"Tablet"} };`
- 3) `char arr[ ][20] = { {"In toto"}, {"In extenso"}, {"In situ"} };`
- 4) `char arr[10 ][10 ] = { {"String"}, {"of"}, {"life"} };`
- 5)

2. Which one of the following implies pre-decrementation?

- 1) `i++;`
- 2) `i+=2;`
- 3) `--i;`
- 4) `i--;`
- 5)

3. The first function to be executed in a C program is ____ .

- 1) `scanf()`
- 2) `printf()`
- 3) `main()`
- 4) `gets()`

4. Which one of the following is under the category of fundamental data type in C?

- 1) short int
- 2) long int
- 3) double float
- 4) float

5. The symbol for logical OR in C is _____ .

- 1) ||
- 2) &&
- 3) \\
4) !=
- 5)

B) Match the columns:[1 mark x 5 = 5 marks]

Column X	Column Y
i) <code>stdlib.h</code>	A) keyword
ii) <code>sizeof()</code>	B) short
iii) <code>return</code>	C) header file
iv) "eureka"	D) operator
v) data type	E) string

C) State whether each of the following statement is true or false:[1 mark x 5 = 5 marks]

1. C keywords cannot be used as a variable name.
2. Functions can return single value only.
3. C programs can only be executed on Linux operating system.
4. The modulo operator (%) cannot be used with float data type.
5. Array subscript always starts from zero.

D) Fill in the blanks: [1 mark x 5 = 5 marks]

1. To print the text “Common-sense is the genius of humanity”, with the double quotes, using printf(); the statement will be _____ .
2. Algebraic expression $(a^2 + b^2)(c^2 - 2d)$ when converted into C expression must be written as _____ .
3. A loop that runs for ever is generally termed _____ loop.
4. A pointer holds the _____ of another variable.
5. The ternary expression: $y = (5 > 7) ? 5 : 7$; will assign value _____ in y.

PART – B [10 marks]

(Answer any two questions)

E) Discuss on the use of standard string-handling functions.

[5 marks]

F) Contrast between unformatted output functions and formatted output functions available in C.

[5 marks]

G) What is pointer? What are the advantages of using pointers in C?

[5 marks]

H) Write short note on: Type casting.

[5 marks]

PART – C [20 marks]

(Answer any four questions)

I) Write a program to find the smallest among the 100 numbers in an array.

[5 marks]

J) Write a program to accept an integer and capable of printing it in reverse order on the screen.

[5 marks]

K) Write a function swap that interchanges two values using call-by-reference.

[5 marks]

- L)** Write a program to print the following series on the screen using for loop:
- M)** 2AM 2BM 2CM 2DM 2EM 2FM 2GM [5 marks]
- N)** Write a C program to sort n numbers in an array in ascending order using Bubble sort technique. [5 marks]
- O)** Write a command line program that accepts a string as command-line argument and checks whether any digit is present in the string and reports on the same. [5 marks]

CA-625 Natural Language Processing

Duration-2 hours

Sem 5

FM-50

A) Show MM Structure for any 10 sentences **2x 10 = 20**

1. लक्ष्मणः नद्यां सुनोति
2. छात्राः क्रीडाङ्गणं गत्वा क्रीडन्ति
3. धावन् बालकः
4. रामेण वेदः पठ्यते
5. कूजन्तः विहगाः वृक्षे आसते
6. बटुः पक्त्वा ओदनं खादति
7. अध्यापकः श्यामपट्टे लिखित्वा व्याकरणं पाठयति
8. बालकः चन्द्रम् आह्वयति
9. कूर्दनेन आज्ञनेयः लङ्कां गतः
10. अर्जुनः कृष्णात् उपदेशं प्राप्तवान्
11. वयं पठित्वा ज्ञातवन्तः
12. नारायणं नमस्कृत्य पुराणं पठेत्

B) Answer any two **5x2= 10**

1. Write brief note on MM structure.
2. Write brief history of Artificial Intelligence.
3. What do you mean by Paradigm Table.

C) Answer any one **10 x 1 = 10**

1. Write Word Form Table for any of these two using WX notation –
rAma, SamBu, piwq
2. Write Paradigm Table for the root mAwq using WX notation

D) Answer any one

10 x 1 = 10

1. Write a brief note and history of NLP.
2. Write an algorithm to create a WFT from a PT.

ES-631 – Environmental Studies-1

Duration: 2 hours

Full Marks: 50

A) Choose the most appropriate answer (any five) 1x5=5

1. Sustainable development takes care of the needs of – i) Present generation ii) Future generation iii) Both Present and Future generations.
2. The transfer of energy from the source in plants through a series of organisms by eating and being eaten constitute – i) Succession ii) Pioneer stage iii) Food chain.
3. Troposphere is located up to the height (from sea level) of – i) 18 Km ii) 52 Km iii) 90 Km.
4. Coniferous forest is found in – i) Mountains ii) Plains iii) Coasts
5. Vehicular exhaust gas does not contain – i) Carbon monoxide ii) CFCs iii) Nitrogen oxides.
6. Which of the following is not a consumer – i) Rabbit ii) Insect iii) Phytoplankton.
7. The fuel used in nuclear power plants is – i) Uranium-235 ii) Sulfur dioxide iii) Iodine-131.

B) Indicate True or False 1x5=5

1. Vegetable oils are used to produce bio-diesel.
2. Rann of Kachchh (Gujarat) is famous for Lion.
3. Biodiversity is high in Deccan Plateau (South India).
4. Smog is an incident of water pollution.
5. One of the major issue related to construction of bigdam is rehabilitation of the affected people.

C) Answer any two questions 2x2=4

1. What are functional aspects of an ecosystem?

2. With example explain in-situ conservation?
3. What is stratosphere? Why is it important to the human being?
4. What are the environmental problems associated with the generation of thermal energy?

D) Answer any three questions

4x3=12

1. How can you reduce unnecessary 'cutting down trees' in an area ?
2. Enumerate different ways by which you can prevent wastages of water in your locality?
3. How can you encourage tree plantation in your locality?
4. What are your suggestions about the control of river-water-pollution.

E) Answer any three questions

8x3=24

1. What is Biodiversity? Write an essay on 'conservation of biodiversity'.
2+6
2. Explain the following terms – food chain, food web & ecological pyramid? Write an essay on 'ecosystem goods and services'. 2+6
3. What are the advantages associated with the use of 'renewable sources of energy'? Write about the different applications of 'solar energy'.
2+6
4. What is air pollution? Write about five major air pollutants and their adverse impacts on the environment (animals, plants and materials).
2+6

PR – 653 – Comparative Philosophy and Religion

Full Marks : 50

Time : 2 Hours

A) যেকোন 10 টি প্রশ্নের উত্তর দাও :

1 x 10 = 10

1. পদার্থ-ধর্ম-সংগ্রহ কার দ্বারা রচিত ?
2. বৈশেষিক দর্শনে কোন -কোন প্রমান স্বীকার করা হয় ?
3. দেকার্তের অনুসৃত পদ্ধতিটি কোন নামে পরিচিত ?
4. সেন্ট টমাস একুইনাসের রচনা উল্লেখ কর।
5. সহজাত ধারণা (innate idea) বলতে কি বোঝ ?
6. বৈশেষিক পরমাণুবাদ কে কেন 'গুণগত পরমাণুবাদ' (qualitative atomism) বলা হয় ?
7. সেন্ট টমাস একুইনাস মানব মনের কয়টি বৃত্তির কথা উল্লেখ করেছেন এবং তা কি কি ?
8. বৈশেষিক দর্শনে প্রত্যক্ষ গোচর ক্ষুদ্রতম গতিশীল কণা কে কি বলা হয় ?
9. দেকার্ত দ্রব্যের সংজ্ঞা কি দিয়েছেন ?
10. বৈশেষিক দর্শন অনুপাতে বিভিন্ন সামান্যের (universal) উল্লেখ কর ।
11. দেকার্ত মনস্ব কয় প্রকারের ধারণা স্বীকার করেছেন এবং তা কি কি ?
12. সমবায় সম্বন্ধে সম্বন্ধিদের নাম উল্লেখ কর ।
13. ভাব পদার্থ রূপে গুণ ও কর্মের পার্থক্য নির্ণয় কর ।
14. 'আকাশত্ব' সামান্য নয় কেন ?
15. দেকার্ত সহজাত ধারণা কে কি অর্থে গ্রহণ করেছেন ?

B) যেকোন 5 টি প্রশ্নের উত্তর দাও :

5 x 3 = 15

1. দেকার্ত সত্যতার মানদণ্ড রূপে কোন দুটি বৈশিষ্টের কথা স্বীকার করেছেন? সংক্ষেপে তা ব্যাখ্যা কর ।
2. 'আমি চিন্তা করি, অতএব আমি আছি' ('I think, therefore I am') -

দেকার্তের এই সূত্রটির সংক্ষিপ্ত বিবরণ দাও ।

3. ন্যায় ও বৈশেষিক দর্শনকে কেন 'সমানতন্ত্র দর্শন' বলা হয় কেন ?
4. সেন্ট টমাস একুইনাস কি ভাবে জ্ঞান লাভ করার ক্ষেত্রে ইন্দ্রিয় অভিজ্ঞতার গুরুত্ব স্বীকার করেছেন ?
5. বৈশেষিক দর্শনে জগতের উপাদান কারণ এবং নিমিত্ত কারণ কি তা সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কর।
6. বুদ্ধিলব্ধ জ্ঞানের বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কর।
7. অভিজ্ঞতালব্ধ জ্ঞানের বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কর।

C) যেকোন 3 টি প্রশ্নের উত্তর দাও :

3 x 5 = 15

1. সমবায় ও সংযোগের মধ্যে পার্থক্য নির্ণয় কর ।
2. বৈশেষিক স্বীকৃত 'বিশেষ' পদার্থটি আলোচনা কর ।
3. সেন্ট টমাস একুইনাস কি ভাবে দর্শন এবং ধর্মতত্ত্বের মধ্যে যোগসাধন করেছেন ?
4. দেকার্তকে অনুসরণ করে ঈশ্বরের অস্তিত্ব সম্পর্কে লক্ষণ ভিত্তিক যুক্তিটি আলোচনা কর । যুক্তিটি কি ন্যায়সঙ্গত বলা যায় ?
5. দেহ এবং মনের সম্বন্ধ দেকার্ত কি ভাবে বুঝিয়েছেন ?

D) যেকোন 1 টি প্রশ্নের উত্তর দাও :

1 x 10 = 10

1. সেন্ট টমাস একুইনাস ঈশ্বরের অস্তিত্ব কি ভাবে প্রমাণ দ্বারা প্রতিষ্ঠা করেছেন ?
2. সংসর্গাভাব কাকে বলে? তার প্রকার ভেদ ব্যাখ্যা কর।